

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Ema Diblíková

Jiný underground: perspektivou dětí

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Přemysl Houda, Ph.D.

Praha 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechna použitá literatura a zdroje byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Toto prohlášení a souhlas budou signovány vlastnoručním podpisem.

V Praze dne 3.5. 2024

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu své práce, PhDr. Přemyslu Houdovi, Ph.D. za jeho inspiraci, konstruktivní kritiku a pomoc při psaní této práce.

Děkuji všem narátorům za vstřícné přijetí a umožnění vedení rozhovorů.

Na závěr bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a pomoc během studia a svému otci za doporučení narátorů, kteří v tomto výzkumu participovali.

Obsah

Obsah.....	5
Abstrakt.....	6
1. Úvod.....	8
2. Teoretická východiska	10
2.1. Orální historie.....	10
2.1.1. Paměť a zapomínání.....	12
2.2.1 Underground.....	13
3. Metodologie	16
3.1. Cíl výzkumu a výzkumné otázky	16
3.2. Techniky sběru dat.....	17
3.2.1. Rozhovor	17
3.2.1.1. Narativní rozhovor	18
3.3. Analýza dat.....	21
3.4. Narátoři.....	22
3.5. Reflexe a limity výzkumu.....	25
3.6. Etika výzkumu.....	26
4. Empirická část.....	27
4.1. Podílel se rodič/rodiče, který aktivně participoval v undergroundu na jejich výchově?27	
4.2. Vnímaly děti perzekuci i z jiné strany, než státní?.....	32
4.3. Kdo se podílel na výchově, když byl rodič/rodiče u výsledku, případně ve vězení? ...	35
4.4. Jak děti vnímaly domovní prohlídky?	39
4.5. Lišil se život dětí představitelů undergroundu od ostatních dětí žijících ve stejné době? 42	
4.6. Jak děti vnímaly svého/své rodiče, který byl zapojen do undergroundu?	44
4.7. Pohled výzkumníka	52
5. Závěr.....	56
Prameny a literatura	58
Odborná literatura	58
Prameny	58
Rozhovory.....	59
Internetové zdroje	59
Přílohy	61

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o vnímání představitelů českého undergroundu v pozdním socialismu skrze jejich děti. Ve své práci se zaměřuji na zkušenosti a perspektivy (dnes již dospělých) dětí, které vyrůstaly v rodinách, které se nějakým způsobem angažovaly v undergroundové kultuře.

V první fázi se zaměřuji na metodologii. Práce je psána formou orální historie, tudíž jsou data sbírána pomocí narativních rozhovorů. Druhá fáze práce se orientuje na komparaci vybraných rodin, které se pohybovaly v undergroundové kultuře. Komparace je založena na uskutečněných narativních rozhovorech.

V této diplomové práci usiluji o prozkoumání vnímání představitelů undergroundu očima jejich dětí. Tato studie přispívá k hlubšímu pochopení kulturních a sociálních aspektů české undergroundové kultury v pozdním socialismu.

Klíčová slova: český underground, pozdní socialismus, děti, rodina, rodiče

Abstrakt

This thesis deals with the perception of the representatives of the Czech underground culture in late socialism through their children. In my work, I focus on the experiences and perspectives of (now adult) children who grew up in families that were involved in underground culture in some way.

My first focus is on methodology. The thesis is written in the form of an oral history, so data is collected through narrative interviews. The second phase of the thesis focuses on comparing selected families, which participated in the underground culture. The comparison is based on the conducted narrative interviews.

In this thesis I aim to explore the perception of underground leaders through the eyes of their children. This study contributes to a deeper understanding of the cultural and social aspects of Czech underground culture in late socialism.

Keywords: czech underground culture, late socialism, children, family, parents

1. Úvod

„Underground je duchovní pozice intelektuálů a umělců, kteří se vědomě kriticky vymezují vůči světu, ve kterém žijí. Je to vyhlášení boje establishmentu, zavedenému zřízení... Underground vytvářejí lidé, kteří pochopili, že uvnitř legality se nedá nic změnit, a kteří ani neusilují do legality vstoupit“¹

Přestože se undergroundem zabývala řada studií, jen nepříliš z nich bylo věnováno pohledu těch, kteří v této kultuře vyrůstali. Děti představitelů undergroundu nám nabízejí alternativní vzhled do tohoto netradičního prostředí. Díky jejich pohledu můžeme této kultuře hlouběji porozumět a nahlížet na ni jinýma očima.

Cílem této práce je poukázat na vnímání představitelů undergroundu skrze vyprávění osob, které jimi byli vychovávány. Prostřednictvím narativních rozhovorů s dnes již dospělými dětmi představitelů undergroundu můžeme díky jejich vzpomínkám, zážitkům či úvahám vnést specifický pohled na jejich rodiče.

Metodologická část této práce je založena na orální historii. Tato metoda umožňuje shromažďovat a analyzovat osobní výpovědi a zkušenosti jedinců. V první části této práce představím koncept orální historie a jeho význam pro téma mé diplomové práce. Poskytnu také základní vzhled do české undergroundové kultury, včetně jejího vzniku, vývoje a charakteristiky.

Empirická část práce je založena na komparaci rodin, které se pohybovaly v undergroundové kultuře. Realizovala jsem narativní rozhovory, zaměřené zejména na téma dětství a vnímání otců či matek, kteří byli aktivními participanty v tehdejší undergroundové kultuře. Sekundárně se zaměřuji také na vyrůstání v rodině, která čelila různým formám perzekucí, případným důsledkům pro budoucí život těchto dětí a odlišnosti běžného života těchto dětí od života ostatních dětí žijících ve stejné době. Prostřednictvím analýzy těchto

---

¹ Blíša, A. IVAN M. JIROUS - ZPRÁVA O TŘETÍM ČESKÉM HUDEBNÍM OBROZENÍ, 2013. Moderní dějiny. <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ivan-m-jirous-zprava-o-tretim-ceskem-hudebnim-obrozeni/> (accessed May 19, 2023)

rozhovorů se snažím poukázat na formy překážek, kterým tyto děti čelily a naopak i příležitosti, jenž jim jejich prostředí poskytlo.

Toto téma jsem si zvolila zejména kvůli jeho specifické perspektivě. Děti představitelů undergroundu mají unikátní pohled na své rodiče a jejich roli v undergroundové kultuře. Dané téma jsem si také zvolila díky osobnímu zájmu o český underground, jeho kulturu a související dopad na rodinný život těch, kteří se v této kultuře osobně angažovali.

2. Teoretická východiska

V první části této práce se budu zabývat teoretickými východisky výzkumu. Poskytnu stručný úvod do orální historie, její výhody, základní paradigma, rozvoj a přesah do neakademické sféry. S tímto tématem se velice úzce pojí i problém paměti a zapomínání. Tento důležitý aspekt rozebírám ve stejnojmenné podkapitole 2.1.1.

2.1. Orální historie

Orální historie je velmi efektivní výzkumný nástroj, který nám umožňuje zachytit zkušenosti a pohledy osob, jejichž prožitky nebývali široce zdokumentovány. Jak jsem již nastínila v úvodu, má práce je na orální historii částečně založená. V této kapitole budu rozebírat stručný úvod do této pomocné vědy historické, či jinak řečeno, do typu kvalitativního výzkumu.

Základním stavebním kamenem orální historie je paměť, kde se hledaný význam nachází a my, jakožto badatelé, z něj můžeme význam extrahovat. Bazální definici orální historie můžeme popsat takto, „Orální historie je obraz (lidské) minulosti popsany vlastními slovy“ (Vaněk, Mücke, 2022: 18). Přesněji řečeno se jedná o škálu stále se vyvíjejících se postupů, díky kterým se humanitní vědec dostává k novým poznatkům. Skrze orální sdělení jedinců, kteří byli svědkem či součástí nějaké historické události, nebo jedinců, jejichž postoje, názory či prožitky mohou obohatit zkoumaný problém vědce obecně, či poznání jich samých (Vaněk, Mücke, 2022: 18-19).

Dle Smyčky se orální historie dostala více do centra zájmu díky nově vznikajícím diskuzím v kulturních kruzích o potřebě šíření vzpomínek na holokaust. Tato potřeba souvisela s mizením svědků holokaustu a celkově o problematice transgenerační interpretaci traumat. Na konci minulého století se tedy začala objevovat studie německého sociálního psychologa Haralda Welzera, která byla zaměřena na formu předávání minulosti v rodinném kruhu. Tyto studie se zaměřovaly na skriptualitu a rekonstrukci daného tématu (Poliaková – Raška – Smyčka, 2014: 10).

Ve 21. století jsou paměťová studie již brány jako stabilní paradigmaty s ustálenou terminologií. Proti této dynamice paměťových studií však vystupují jiné reprezentace minulosti, jako například film či média. Skriptualitu paměťových studií tedy ovlivňují masově atraktivnější média. Tato média však zároveň rozšiřují dostupnost orální historie v lidových kruzích. Autor uvádí, že „V této době pomalu začíná toto paradigma pronikat i do domácí vědy“ (Poliaková – Raška – Smyčka 2014, 2014: 11).

Pokud jde o terminologii, je třeba si vyjasnit i užívání termínů „tazatel“ a „narátor“, které se využívají při vedení rozhovoru. Tazatel je tedy název pro historika, který vede rozhovory s vybranými jedinci. Jeho úloha nekončí pouhým kladením otázek, vstupuje do rozhovoru i nonverbálními či paraverbálními projevy (Vaněk, Mücke, 2022: 20). Pojem narátor je charakteristický pro označení vypravěče v narativním rozhovoru (Novotná, 2019: 312). Terminologie rozhovorů a interview bude podrobněji rozebrána v kapitole 3.2.1. Rozhovor.

Orální historie se pohybuje na pomezí mezi vědní metodou a oborem. Patří mezi metody silně využívané i mimo historii, tedy v řadě jiných společenských oborech (sociologie, politologie, lingvistika, psychologie atd.). Je také vyhledávána nejen lidmi pohybující se na akademické půdě, ale také laickou veřejností. Právě díky laikům získává orální historie v české kultuře energii a možnost povýšení na samostatný interdisciplinární vědní obor. (Vaněk, Mücke, 2022: 22-23).

Charakteristika orální historie ji několika rysy odděluje od jiných metod vědecké práce. V první řadě se jedná o jednu z metod kvalitativního výzkumu. Více reflektuje rozměr každodennosti, spolupracuje s mikrohistorií a dává důraz na individuální prožitky jedince.

K přesnému pravdivému zachycení dějin se nikdy nemůžeme dobat, měli bychom se k nim ale snažit přiblížit (Vaněk, Mücke, 2022: 25-26). Přistupujeme k ní skrze sebeidentifikaci jedince. Pravda je téměř nedosažitelná, a v kontextu tohoto kvalitativního výzkumu „nepřilíš podstatná“. Zajímá nás, jak se jedinec vnímá a jak popisuje svou roli (v kontextu práce zejména v souvislosti s rolí rodičů).

V tomto výzkumu aplikuji postpozitivistické paradigma, jehož benefitem je aplikace subjektivních pohledů na dané události a jejich individuálním prožívání. O tomto paradigmatu pojednává například Portelli ve své knize *Smrt Luigiho Trastulliho a jiné příběhy: forma a význam v orální historii* či Lynn Abrams v díle *Oral History Theory*. Jádrem tohoto paradigmatu

spočívá v zaměření se na význam konkrétních narácí, ne v jeho fakticitě. Nejde mi tedy o obecné dosažení pravdy, ale o to, jak situaci a prožitky vnímal narátor.

Orální historie nám sděluje více o významu událostí. Výjimečný prvek tohoto významu nalezneme v subjektivitě mluvčího, se kterou se v žádných jiných historických zdrojích nesetkáváme tak silně. Pomocí orální historie se nedozvídáme jen co lidé dělali, ale i co si myslí, že dělali nebo co dělat chtěli. (Portelli, 2020: 68–69).

2.1.1. Paměť a zapomínání

Můžeme orální historii věřit? Tato otázka prostupuje celou touto disciplínou. Vzhledem k tomu, že základem tohoto druhu historie je paměť jedince a jeho vyprávění, je tato otázka na místě. Paměť jde ruku v ruce se zapomínáním či zkreslováním určitých událostí. Dle Portelliho je orální historie důvěryhodná, avšak odlišným způsobem, „Význam ústního svědectví může spíše než ve věrnosti faktů spočívat o odklonu od reality skrze fantazii, symbolismus, touhu. Žádné orální zdroje proto nejsou „chybné““ (Portelli, 2020: 70).

Paměť není jen „pasivním skladištěm faktů“ (Portelli, 2020: 71), ale aktivně se podílí na procesu vytváření významů. Historik má tedy za úkol i hledat změny zapříčiněné pamětí; ty poté odkrývají vypravěčovu snahu o pochopení minulosti v kontextu, kterým dává narátor tvar svému životu.

Paměť má v kontextu s orální historií jeden svým způsobem negativní aspekt, a to zapomínání. Forma zapomínání nám ale na druhou stranu pomáhá uchopit předobraz vztahů, které se odehrávají diskontinuálně z hlediska času; která jde ruku v ruce s diskontinuitou dějinnou. (Tesková, 2014: 15). V kontextu paměti je ale nejdůležitější otázka, jak se k minulému vrátit; je to vůbec možné, přesně rekonstruovat uplynulé zkušenosti? Tento aspekt nemusí být pro člověka, který se rozpomíná, dosažitelný.

Paměť nám ale umožňuje vnímat důležitost minulého vyprávění v kontextu přenesení do přítomnosti. Tento důležitý aspekt můžeme pozorovat zejména ve spojení s otázkami kdy a proč je důležité minulost do přítomnosti interpretovat (Tesková, 2014: 36).

Automatický předsudek, že orální historie zkresluje paměť jedinců se ale týká i klasických psaných pramenů. Tyto prameny zpravidla zaznamenávají jedinci až nějakou dobu od uplynulé události, často je také dokumentují lidi, kteří se události nezúčastnili. Navíc velkou

oporou pro historické narátory je i kultura, která jim poskytuje různé formy paměťových pomůcek. V kulturách příběhů se o příbězích diskutuje, nebo se vyprávějí znovu a znovu; mohou tedy pomoci zachovat formalizovaný narativ (Portelli, 2020: 70-71).

I když tedy paměť není neomylná a vzpomínky lidí na události se mohou v průběhu času měnit či zkreslovat, orální historie je stále cennou a důvěryhodnou vědní disciplínou. Jak již zde bylo řečeno, orální historie nám pomáhá zachytit pohledy a zkušenosti lidí, které se v písemných pramenech nemusí vyskytovat. To nám může poskytnout úplnější a detailnější pochopení historických událostí, zejména z pohledu marginalizovaných nebo nedostatečně zastoupených skupin určité společnosti.

I když může mít paměť své mezery, stále je mocným nástrojem pro uchovávání a předávání kulturních znalostí a tradic. Orální historie nám pomáhá tyto tradice udržet při životě a předat je budoucím generacím (čímž poskytuje důležité spojení s minulostí).

2.2.1 Underground

Český underground je kulturní hnutí, které se formovalo zejména v období pozdního socialismu. Jeden z důležitých textů českého undergroundu je manifest undergroundové kultury nazvaný Zpráva o třetím českém hudebním obrození. Tento manifest napsal Ivan Martin Jirous v roce 1975. Jeho zveřejnění následně rozšířilo povědomí o tomto kulturním hnutí. S touto kulturou se pojí zejména kapely jako DG 307, The Plastic People of the Universe, či The Primitives Group.

Underground je založen na respektu, toleranci a duchovní spřízněnosti. Nejedná se pouze o kulturu, ale o jakousi duchovní pozici vzdělaných či uměleckých lidí, kteří se vymezují vůči světu. Underground je převážně umělecky založený, ale umění nemá být konečným cílem této kultury. Ač se hudebně projevuje zejména alternativním rockem, není vázán na určitý hudební styl či umělecký směr.²

Přestože tato práce pojednává o vnímání představitelů undergroundu, může se zdát tento název nepřesný z důvodu, že někteří rodiče narátorů byli například i iniciátoři Charty, či součástí disentu. Nicméně, jak ale při rozhovoru prohlásil Jakub Stárek, tyto sféry jsou často

---

² Parafráze z: Blísa, A. IVAN M. JIROUS - ZPRÁVA O TŘETÍM ČESKÉM HUDEBNÍM OBROZENÍ, 2013. Moderní dějiny. <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ivan-m-jirous-zprava-o-tretim-ceskem-hudebnim-obrozeni/> (accessed May 19, 2023)

propojeny a hranice jednotlivých sfér splývají. *Nebylo to jakoby, že ty lidi to mají – jako se jim to hodně se to míchá dohromady, že vlastně Charta, nebo disent, a pod tím je Charta a underground, a že vlastně byli dohromady, ale ono to jako prolínalo se, navzájem se jako navštěvovali, ale bylo to dva jakoby úplně odlišné způsoby vnímání a žití těch. Jedno byli prostě vysokoškolsky vzdělaní lidi, který – já nevím Patočka³, který nějakým způsobem dávali dohromady nějaký prostě směr a vyjadřovali se nějakým způsobem a pak za to byli trestaní. A druhý byli prostě že si zorganizovali velikánský koncert, že sehnali někde cyklostyl, aby si mohli kopírovat.*

Zaměřovala jsem se tedy na ty rodiny, kde alespoň jeden z rodičů participoval v české undergroundové kultuře.

Přístup tehdejšího režimu vůči tomuto alternativnímu způsobu života zahrnoval primárně represe, postihy a zákazy. Dle Jirouse je znemožnění či zakázání nejen hudebních akcí „...příznačným atributem doby, která obrací svoji zášť a podezíravost proti lidem, kteří nechtějí nic víc než vytvářet takové umění, jaké vytvářet musí, kteří tvrdohlavě odmítají přistoupit na to, že by umění mohlo sloužit ještě něčemu jinému než oslovování lidí, kteří si spolu s ním přejí žít v pravdě.“⁴

Snahy tehdejšího establishmentu o zakázání kulturních akcí ale neustávaly. Ondřej Němec vzpomínal ve svém rozhovoru na to, když poprvé zatkli a odsoudili k trestům odnětí svobody umělce z kapely The Plastic People of the Universe. *A vlastně ty Plastiky zavřeli v tom sedmdesátém šestém roce, poprvé. Někdy takhle, Martin Jirous, prvně ho zavřeli v sedmdesátém třetím, což bylo pro nás už najednou takový setkání, že někoho už můžou jako uvěznit opravdu jako odsoudit. Jo, že ten Martin byl ve vězení, a s ním Kořán⁵, Daniček⁶ a Brikcius Evžen⁷. Tyhle čtyři, byla to taková, poměrně už profláknutá záležitost, že prostě seděli v hospodě a vypili nějaký piva. Asi byli dost rozjetý, a zpívali tam píseň Šestáho července, ale tam zpívali „Zahnat Rusy vrahy, to nám dopomůže“ Jo a vedle seděl nějaký, nějaký chlap prostě a který se do nich nějak pustil. A nevím, jestli Kořán, nebo kdo ho poslal do prdele, „Bolševiku plešatej“ mu řekl, nebo něco takového. On to opravdu byl bolševik plešatej, byl to*

---

³ Poznámka autorky: Jan Patočka (1907-1977), filosof)

⁴ Blísa, A. IVAN M. JIROUS - ZPRÁVA O TŘETÍM ČESKÉM HUDEBNÍM OBROZENÍ, 2013. Moderní dějiny. <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ivan-m-jirous-zprava-o-tretim-ceskem-hudebnim-obrozeni/> (accessed May 19, 2023)

⁵ Poznámka autorky: Jaroslav Kořán (1940-2017), překladatel, scénárista, podnikatel a politik.

⁶ Poznámka autorky: Jiří Daniček (1948), spisovatel.

⁷ Poznámka autorky: Eugen Brikcius (1942), spisovatel.

nějaký major StB, penzionovaný, tak na ně zavolal policajty a oni je sebrali za výtržnictví. Ještě tam údajně předtím měl Magor nějak vykousat díru do Rudého práva nebo co, jak tam byli na těch stojanech. No prostě, zlobili v hospodě, no. A za tohle ten Magor šel prvně sedět a dostal rok a půl snad. Jako opravdu na tvrdo, všichni dostali tresty nepodmíněný.

Časem tedy vládní represe vůči těmto umělcům sílily. Také díky těmto represím vznikla v roce 1977 Charta 77, což bylo „... volné, neformální a otevřené společenství lidí různých přesvědčení, různé víry a různých profesí, které spojuje vůle jednotlivě i společně zasahovat o respektování občanských a lidských práv v naší zemi i ve světě.“ (Linková, Straková, eds: 2017; 17)

Tyto události přispěly k posílení a stmelení tehdejšího undergroundu. „Postupná ztráta nadějí na brzkou proměnu politických poměrů však paradoxně vytvořila podmínky pro formování relativně uzavřené, od establishmentu se distancující komunity, která usilovala o soběstačnost při uspokojování potřeb kulturního vyžití.“ (Růžková: 2022; 533)⁸

Underground však přetrval dobu normalizace a existuje dodnes.

---

⁸ Vokno: časopis pro druhou i jinou kulturu. Praha: Pulchra, 2022

3. Metodologie

V následující kapitole bude rozebírána metodologie této diplomové práce. V této části se tedy budu zabývat cílem výzkumu, výzkumnými otázkami, technikami sběru dat a jejich následnou analýzou. Nakonec bude v kapitole stručně popsán život narátorů, kteří se zúčastnili výzkumu.

3.1. Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Ráda bych svou prací přispěla ke komplexnějšímu vnímání představitelů undergroundu. Zmíněno bych chtěla docílit díky pohledu dětí na své otce či matky, kteří byli aktivními participanty v české undergroundové kultuře tehdejšího ČSSR. Vzhledem k tomu, že děti jsou jedni z nejbližších rodinných příslušníků, jejich postřehy z dětství nám poskytují mnohdy čerstvý pohled na tehdejší přední aktéry undergroundové kultury. Obecný pohled na děti z těchto rodin je takový, že vyrůstaly ve velmi odlišném prostředí, plného koncertů, akcí, alkoholu, ale také domovních prohlídek. Lišila se tedy výchova jejich rodičů od výchovy běžné populace? Dokázaly děti vůbec pochopit závažnost určitých situací? Mělo na ně toto odlišné prostředí nějaký vliv? A bylo vůbec toto prostředí opravdu tak „zásadně odlišné“ nebo se jedná jen o obecně přijímanou a nepotvrzenou hypotézu?

Před realizací prvního rozvoru jsem si formulovala hlavní výzkumnou otázku. V průběhu rozhovorů mi vyvstaly dodatečné otázky, které jsem zahrnula do otázek vedlejších.

Hlavní výzkumná otázka:

Jak vnímaly děti své rodiče?

Vedlejší výzkumné otázky:

Lišil se život dětí představitelů undergroundu od ostatních dětí žijících ve stejné době?

Vnímaly děti perzekuci i z jiné strany než státní?

Podílel se rodič (případně rodiče), který aktivně participoval v undergroundu na jejich výchově?

Tato práce se snaží přispět k poznání undergroundové kultury a jejího odkazu v pozdním socialismu.

3.2. Techniky sběru dat

Celkově jsem do svého výzkumu oslovila devět dětí představitelů undergroundu. Se souhlasem k vedení rozhovoru nakonec přistoupily pouze čtyři osoby. Na výsledný počet narátorů měla vliv i nedávná smrt jedné z představitelů undergroundu, jejíž děti byly v rámci tohoto výzkumu osloveny (a souhlasily s vedením rozhovoru), avšak stihl se uskutečnit rozhovor jen s jedním z nich. Jedna oslovená narátorka rozhovor odmítla s tím, že o svém rodiči již hovořit nechce.

3.2.1. Rozhovor

Rozhovory v současných společenskovedních oborech nemůžeme chápat jako přesné přenesení reality, či objektivní reference o situacích, názorech, událostech, procesech atd. Rozhovory „Jsou vždy výrazem toho, jak ten, kdo hovoří, realitě rozumí, jak se k ní vztahuje, co si pamatuje, na co klade důraz atd., současně ale toho, kdo se jej jak ptá a jak řeč plyne.“ (Zandlová, 2019: 317).

V orální historii se hojně využívají metody dvě: interview (rozhovor) a životní příběh (životopisná vyprávění). Životopisná vyprávění mají však jednu nevýhodu a to, že je narátor v průběhu (první fáze) rozhovoru veden k volnému vyprávění. Není tedy konfrontován s předpřipravenými otázkami. Výhodu tohoto typu vyprávění zdůrazňuje socioložka Gabriele Rosenthal. Dle jejího názoru „... existují subjektivní významové struktury o určitých událostech, které se vyjevují až prostřednictvím, nebo lépe řečeno, skrze volné vyprávění, a naopak jsou při cíleném strukturovaném a standardizovaném dotazování nedosažitelné, resp. výzkumníkovi zůstanou skryty.“ (Vaněk, Mücke, 2022: 150).

Já jsem pro svou práci zvolila metodu interview, na kterou lze v interdisciplinární perspektivě nahlížet jako na kvalitativní typ rozhovoru, konkrétně rozhovor narativní. V následující podkapitole vám tedy více přiblížím tento typ rozhovoru.

3.2.1.1. Narativní rozhovor

Jak již bylo řečeno, pro svůj orálně historický výzkum jsem využila jako metodu sběru dat narativní rozhovor, konkrétně rozhovor semistrukturovaný. Tento typ narativního rozhovoru je charakteristický tím, že je jeho finální fáze vedena s přesahem do přítomnosti, případně plánované budoucnosti. Právě tato finální fáze ujasňuje narátorovi tazatelovu pozici, tj. že tazatel nepřišel jen se záměrem vylézt co nejvíce informací pro svou práci, ale aktivně se zajímá o jeho životní příběh (Vaněk, Mücke, 2022: 152).

Interview neboli rozhovor, se hojně využívá při tazatelově figuraci v určité fázi jeho života⁹. Tazatel při rozhovoru musí respektovat charakter prožitků, o kterých dotazovaný vypráví. Zároveň však tazatel vstupuje do rozhovoru častěji s cílem doplnění narátorova vyprávění a upřesnění odpovědí. (Vaněk, Mücke, 2022: 152-153)

V tomto typu rozhovoru je kladem důraz na to, že vyprávění nezrcadlí prožívanou realitu. Narátor díky svému vyprávění vytváří významy jakožto interpretaci toho, co si ze své prožité reality zapamatoval a co nám chce sdělit. „Skrze vyprávění tedy narátoři konstruují svou identitu, dávají význam světu i svému místu v něm.“ (Zandlová, 2019: 328)

Při tomto nástroji sběru dat tedy musíme mnohem více vnímat to, co se při rozhovoru děje a jak probíhá. V průběhu rozhovorů musíme aktérům výzkumu naslouchat, být zvědaví, doptávat se a otázky v průběhu rozhovoru vždy bedlivě promýšlet. Zároveň musíme reflektovat, jaké charakteristické rysy aktéra výzkumu či tazatele mohou mít vliv na rozhovor. Za tyto rysy můžeme považovat věk, gender, barvu pleti, náboženskou příslušnost atp. Dané charakteristiky mohou ovlivnit i prvotní důvěru, výběr dotazovaných témat, i celkový obsah odpovědí, které mohou zaznít. Je tedy velmi důležité tyto prvky v průběhu výzkumu reflektovat (Zandlová, 2019: 318). Zároveň musíme v průběhu rozhovoru vzít v úvahu narátorovo vnímání minulosti. Setkáváme se jak s narátory, kteří s potěšením a nadšením vypráví o svém dětství, tak s těmi, kteří tuto kapitolu přecházejí jako nedůležitou. „Je tedy na tazateli, aby ze slovních

---

⁹ Markéta Zandlová uvádí tento využitý typ narativního rozhovoru jako epizodický. Tento typ rozhovoru se využívá při zaměření na životní periodu aktérova života.

i mimoslovních projevů narátora alespoň odhadl, kde narátor skutečně „zapomíná“, „nevybavuje si“ a kde se určité etape, události či složce svého života vědomě či podvědomě vyhýbá“ (Vaněk, Mücke, 2022: 158).

Výhody narativního rozhovoru jsou v odkrývání subjektivní významové struktury. Díky skutečnosti, že je narátor povzbuzován tazatelem k volné interpretaci, můžeme pozorovat to, jak narátor vytváří svou zkušenost. Další výhodou je následná interpretace tazatele, kdy můžeme rozhovor zasadit do znalostí informací, které mohou přímo ovlivnit zkoumané téma, ale nejsou v rozhovoru použity (Zandlová, 2019: 329). Tato výhoda může být i hlouběji interpretována pomocí nonverbálních či paraverbálních projevů tazatele. Můžeme tedy v kontextu rozhovoru pozorovat, kdy vypravěč zpomalí řeč, kdy se rozčílí, nebo je nervózní a reflektovat tyto projevy i s externími informacemi. Alan Bryman (2012: 491) popisuje další výhodu rozhovoru v kontextu orální historie jako možnost projevu sociálních skupin, které dříve neměli možnost se vyjádřit, nebo bylo skupinami opovrhováno¹⁰. Tento přínos můžeme považovat za velmi zásadní, protože nám může pomoci blíže pochopit určitou dějinnou událost za pomoci doplnění vyprávění dříve „tichých vrstev“ společnosti.

Dle Vaňka a Mückeho (2022: 162) je základní stavební kámen kvalitního rozhovoru vytvoření si důvěry mezi tazatelem a narátorem. I když mají oba účastníci svou roli dobrovolně zvolenou, tazatel se ke své pozici propracoval pomocí odborného vědění, zatímco narátor se pouze na základě svých osobních zkušeností ocitá ve zdánlivě neočekávané situaci. Role narátora dosahuje nejlepších výsledků, pokud je ve svém vyprávění upřímný, otevřený a spontánní. Tazatel si tedy vytváří s narátorem vztah založený na důvěře, ve kterém narátora pobízí k otevřenému vyprávění a k faktu, že i nejmenší detail z narátorova života může být v kontextu výzkumu důležitý.

Při vedení rozhovoru by se mělo s narátory pracovat metodologicky stejným způsobem. To ale neznamená, že se budou klást všem narátorům stejné otázky. S každým aktérem výzkumu musíme jednat individuálně. Je obecně doporučováno vést orálně historické rozhovory, které pojednávají o aktérově životě ve třech fázích (Vaněk, Mücke, 2022: 180).

Já jsem však v tomto výzkumu vedla pouze rozhovor jednofázový. Pro tento krok jsem se rozhodla ze dvou důvodů: za prvé, protože se v rozhovorech zaměřuji zejména na narátorovo dětství, a jeho tehdejší vnímání rodičů. Tento časový úsek je v životě narátora velmi krátký,

---

¹⁰ Skupiny mohly být podle Brymana přehlíženy například z etnických důvodů, náboženského vyznání, genderové příslušnosti, ekonomickému postavení atd.

tudíž vést rozhovor třífázový by bylo nelogické. Druhý důvod byl kvůli snadnější realizaci rozhovorů v kontextu této diplomové práci. Zrealizovat, zpracovat a zahrnout třífázové narativní rozhovory s aktéry výzkumu do jedné diplomové práce by bylo zkrátka neefektivní.

3.2.1.1.1. Tazatel v kontextu výzkumu

Cílem této kapitoly je pojednat o významu mé pozice, jakožto tazatele v kontextu výzkumu. Je zřejmé, že tazatelova pozice ovlivňuje následný sběr dat. Toto ovlivnění můžeme pozorovat v mnoha nuancích, začínaje důvěrou, konče porozumění danému tématu.

Pro tuto práci jsem se snažila být jakožto tazatel „poučený laik“. Narátoři mě tedy při svých vyprávěních zaučovali do jejich prožití doby, o které jsem měla při nejmenším základní znalosti. Některým věcem jsem sice já, jakožto poučený laik za začátku nerozuměla, pokoušela jsem se ale rychle orientovat a porozumět jejich světu (Heřmanský, 2019: 363).

Pohled insidera ani outsidera nebyl dle mého názoru pro tuto práci relevantní z mnoha důvodů. Insider by v kontextu tohoto výzkumu měl dle mé úvahy problém s objektivitou a nestranností neboli s neutřelým pohledem a absencí předpojatosti. Zároveň úskalí role outsidera by bylo v kontextu s navazováním vztahů a důvěry s aktéry výzkumu.

S ohledem na navazování důvěry a vytvoření příjemného prostředí pro rozhovor jsem to měla a narátory v celku prosté. Ani jednoho jsem sice dříve osobně neznala, můj otec se však v této kultuře velmi dlouho pohyboval, tudíž při prvním představení „prolomilo ledy“ mé příjmení. Dle mého názoru to mělo i velký význam při vedení rozhovorů, protože byli narátoři více otevření a přátelští.

3.3. Analýza dat

V této kapitole se budu věnovat analýze dat, které jsem v průběhu výzkumu shromáždila. Vzhledem k tomu, že „Cílem narativního výzkumu je identifikovat, jak jsou příběhy vyprávěny, organizovány, propojovány a interpretovány události či jevy, které jsou předmětem výzkumu.“ (Novotná, 2019: 273) jsem na data nahlížela jako na vhled do zkušenosti aktérů, jejichž prostřednictvím vykládáme danou povahu sociální reality (Heřmanský, 2019: 428).

Data jsem tedy analyzovala pomocí techniky segmentace a kódování, s cílem identifikovat vedlejší výzkumné otázky, vzorce a poznatky, které vyplynuly z narativních rozhovorů. První částí analýzy byla segmentace. Zde jsem rozčlenila text na smysluplné jednotky analýzy, tedy odstavce nebo věty, které zachycovaly určité specifické části či témata, o kterých narátoři mluvili. (Heřmanský, 2019: 429–430).

Po segmentaci byla data kódována pomocí induktivního způsobu. Tento typ kódování mi umožnil vyplynutí kódů přímo z dat, bez vnucování nějaké určité kategorie. První kódy tedy byly přiřazeny na základě obsahu dané věty, tématu či myšlenky. V průběhu analýzy dat jsem vytvořila popisné kódy, které jednotlivou část nejvíce vystihovaly (Heřmanský, 2019: 431). V průběhu kódování se mi také otevřely či doplnily mé vedlejší výzkumné otázky. Tento proces zahrnoval pečlivé čtení jednotlivých segmentů, s cílem identifikovat opakující se myšlenky a témata. Proces kódování jsem dělala bez kódovací knihy. Tento způsob jsem zvolila ze dvou důvodů. Zaprvé jsem text kodovala sama, nebyl tedy důvod zajištění spolehlivosti kódů pro ostatní výzkumníky vzhledem k tomu, že jsem si kódy vytvářela. Za druhé kódy nebyly abstraktní, vzhledem k použitému induktivnímu přístupu bylo jasné, co daný kód¹¹ zahrnuje.

Na základě vytvořených kódů jsem je poté aplikovala i na zbylé segmenty v prepisech rozhovorů. Tento proces vyžadoval velkou pozornost k detailům a důkladné zvážení kontextu, aby bylo kódování co nejpresnější a nejvíce konzistentní.

Zjištění vyplývající z analýzy dat budou prezentována v empirické části této práce.

---

¹¹ Příklady kódů: škola, spolužáci, výlety, otec, matka, domovní prohlídka atd.

3.4. Narátoři

Vzhledem k případnému lepšímu pochopení čtenáře empirické části této práce chci v této kapitole nastínit velmi stručný životopis narátorů a jejich rodičů.

Jakub Stárek

Syn Františka Stárka a Ivy Vojtkové. Narodil se v roce 1982 a vyrůstal v České Třebové. Jeho otec, známý také pod přezdívkou „Čuňas“, byl mimo jiné signatář Charty 77 a následně vydavatel samizdatového časopisu Vokno, který byl „kulturně informační magazín českého undergroundu“¹². Za Jakubova mládí byl otec spolu s Jakubovou matkou v únoru 1989 zatčen a byli odsouzeni ke dvěma a půl roku ve vězení za pobuřování, kvůli jeho pozici šéfredaktora zmiňovaného časopisu. Propuštění byli na konci listopadu téhož roku, kvůli prezidentské amnestii politických vězňů. V roce 1990 začal František Stárek pracovat v Bezpečnostní informační službě.

Jakub nyní působí v české politice za stranu ODS. Od roku 2022 je místostarostou Prahy 6.

Ondřej Němec

Ondřej je syn Jiřího Němce a Dany Němcové. Narodil se v roce 1960 v Praze, kde také celý život žije. Ondřejova matka byla česká psycholožka, signatářka a později i mluvčí Charty 77. Jeho otec zastával mnoha povolání: psycholog, překladatel, filosof aj., byl také jeden z iniciátorů Charty 77. V osmdesátých letech také spoluzaložil petici za propuštění uvězněných hudebníků The Plastic People of the Universe. Na konci osmdesátých let byl mimo jiné kvůli své aktivitě v Chartě a Výboru na obranu nespravedlivě odsouzených zatčen a odsouzen spolu se svou manželkou. Po sedmi měsících byl propuštěn a později v roce 1983 v rámci Akce Asanace odešel do exilu pod tlakem StB. Do Prahy se vrátil v roce 1990. Dana Němcová byla propuštěna po šesti měsících, následně však se svým mužem do exilu neodjela a zůstala v Praze společně s dětmi.

Po celou dobu komunistického režimu žili v bytě v ulici Ječná, který byl známý tím, že se tam scházeli lidé z undergroundu či disentu. Ondřej Němec tyto lidi již od svého dětství fotil.

---

¹² Stárek, F. Životopis. [cunas.cz. http://www.cunas.cz/zivotopis/](http://www.cunas.cz/zivotopis/) (accessed April 28, 2023).

Nyní pracuje jako fotograf zabývající se dokumentární fotografií. Je více než zřejmé, že k tomuto povolání tíhl od dětství¹³.

Marta Veselá Jirousová

Dcera Ivana Martina Jirouse a Juliany Jirousové. Narodila se v roce 1981 v Dačicích, následně společně se svou sestrou, matkou, a částečně i otcem vyrůstala ve Staré Říši.

Její otec byl historik umění, básník a publicista, mimo jiné působil jako manažer nejprve skupiny The Primitives Group, později pro známější skupinu The Plastic People of the Universe, „Stal se organizátorem a duchovním otcem českého undergroundu.“¹⁴ V roce 1975 napsal Zprávu o třetím českém hudebním obrození, která se dá považovat za manifest české undergroundové kultury. V roce 1976 se oženil s Julianou Jirousovou. V roce 1981 byl odsouzen k třem a půl letům vězení, které si odseděl ve věznici ve Valdicích. „Když mě zavřeli do Valdic, tak bylo Františce rok a půl a Martě, mladší dceři, půl roku. Tenkrát jsem ji stihl udělat akorát křížek na čelo a šel jsem.“ (Jirous, 1982–1986: 58) Po propuštění z vězení měl ochranný dohled. Později se jejich manželství rozpadlo. Na konci osmdesátých let byl znovu odsouzen k trestu odnětí svobody, propuštěn byl díky prezidentské amnestii politických vězňů na konci listopadu 1989¹⁵.

Marta je aktuálně učitelkou, výtvarnicí a básničkou.

Tobiáš Jirous

Tobiáš se narodil v roce 1972 v Praze. Jeho matkou je Věra Jirousová. Dle rodného listu je jeho otec Ivan Martin Jirous, v té době byl ženatý s Věrou a přál si být uveden jako otec dítěte. Jeho biologický otec je však Jiří Němec. Velmi stručný životopis těchto mužů byl nastíněn výše.

---

¹³ Informace čerpány z následujících odkazů: Dana Němcová, 2023. Wikipedie. https://cs.wikipedia.org/wiki/Dana_N%C4%9Bmcov%C3%A1 (accessed May 30, 2023).

Glaserová, D. Reportéři ČT: Fotil přátele svých rodičů. Ondřej Němec zachytil zrod českého disentu 70. let, 2023. Česká televize. <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3556613-reporteri-ct-fotil-pratele-svych-rodicu-ondrej-nemec-zachytil-zrod-ceskeho-disentu-70> (accessed April 30, 2023).

Jiří Němec, 2023. Wikipedie. [https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_N%C4%9Bmec_\(filozof\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_N%C4%9Bmec_(filozof)) (accessed May 30, 2023).

NĚMCOVÁ, Dana. "Děj se co děj, nemáte se čeho bát...". Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2021. ISBN 978-80-7215-689-4

¹⁴ Chmel Denčevová, I. Ivan Martin Jirous. Byl to jen hulvát, nebo velký básník?, 2023. Český rozhlas. <https://plus.rozhlas.cz/ivan-martin-jirous-byl-jen-hulvat-nebo-velky-basnik-7805907> (accessed May 30, 2023).

¹⁵ Juliana Jirousová, 2023. Databazeknih.cz. <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/juliana-jirousova-89478> (accessed May 16, 2023).

Jeho matka byla česká historička umění a básnička. Byla také jednou ze signatářek Charty 77 a spolupracovala se samizdatovým časopisem Vokno. Společně s Tobiášem žili část jeho dětství v bytě v Ječné (kde tedy žili chvíli i společně s Ondřejem Němcem), poté se přestěhovali do jiného bytu v Praze a v roce 1984 se odstěhovali do Kostelního Vydří¹⁶.

Tobiáš pracuje jako spisovatel, publicista a hudebník.

---

¹⁶ Informace čerpány z: Dvořák, J.; et al. Tobiáš Jirous, 2020. Paměťnároda.
<https://www.pametnaroda.cz/cs/jirous-tobias-1972#photo> (accessed May 16, 2023).

3.5. Reflexe a limity výzkumu

Jedna z klíčových předností tohoto výzkumu spočívá v použití narativních rozhovorů. Díky tomu, že účastníci mohou sdílet své osobní příběhy a úvahy, zachycuje studie jedinečný alternativní pohled na jejich rodiče. Zároveň poskytuje kvalitativní přístup, jistou hloubku a detaily, které umožňují komplexní zkoumání zkušeností aktérů výzkumu.

Co se týče limitů je důležité zmínit, že tato studie není bez omezení. Ačkoliv narátoři poskytli rozsáhlá vyprávění, vzorek není natolik rozsáhlý, abychom byli schopni obsáhnout zkušenosti dětí představitelů undergroundu v jeho veškeré komplexnosti. Jedná se však o kvalitativní výzkum, kdy se snažím zachytit onu jedinečnost a specifičnost prožitků aktérů výzkumu. Mimo jiné jsou také orálně historické rozhovory vedeny s retrospektivní výpovědí, kde nelze zcela vyloučit možnost zkreslení. Zároveň se narátoři nechtěli k určitým tématům hlouběji vyjadřovat, vzhledem k tomu, že se často jednalo o silná témata, tudíž jsem nechtěla z etických důvodů tato témata hlouběji rozebírat, či „otvírat staré rány“ jejich dětství. Přestože výzkum není bez omezení, může posloužit jako cenný doplněk k dosavadním poznatkům o daných představitelích této kultury a otevírá cesty pro další zkoumání v této oblasti.

Případný budoucí výzkum na toto téma by mohl oslovit více aktérů výzkumu, a poskytnout tak ještě rozmanitější pohledy narátorů. Zároveň by byla možnost zaměřit se třeba na jiné aktéry v undergroundové kultuře, kupříkladu fanoušky, což by mohlo přinést komplexnější pochopení daných představitelů undergroundu. V případném budoucím výzkumu by bylo vhodné zvážit zahrnutí více perspektiv, aby se k danému tématu získal ucelenější vhled.

3.6. Etika výzkumu

V tomto výzkumu vystupují narátoři neanonymně. Tento aspekt výzkumu jsem zvolila z toho důvodu, že anonymní data by neměla možnost kvalitní interpretace v kontextu výzkumu.

V prvním oslovení případných aktérů výzkumu byly jedinci seznámeni s pilotním názvem výzkumu, jeho cílem a otázkami. Byla jim sdělena metoda sběru dat i případná možnost anonymizace. Pokud jedinci s těmito aspekty výzkumu souhlasili, byl s nimi uskutečněn rozhovor. Všem narátorům, se kterými byl rozhovor veden, byl předložen informovaný souhlas¹⁷. V tomto informovaném souhlasu byla možnost i následné anonymizace dat. Narátoři vždy souhlasili, že budou ve výzkumu vystupovat pod svými reálnými jmény.

Narátoři byli informováni, že od výzkumu mohou kdykoliv odstoupit. Zároveň byli seznámeni, že nahrávání rozhovoru mohou kdykoliv přerušit, či nemusejí zodpovídat položenou otázku, odmítnout její zveřejnění atd. Při realizacích rozhovoru jsem byla já, jakožto tazatel plně flexibilní k časovým i lokačním možnostem narátorů.

Ke všem aktérům výzkumu bylo přistupováno citlivě a s respektem. V kontextu této studie si uvědomuji, že vyprávění o svém dětství může být pro každého jedince jinak citlivé. Byl tedy brán v potaz možný emocionální dopad diskuse, tudíž i reflektování v průběhu rozhovoru, že se aktér cítí bezpečně a příjemně. Při případném emočním nepohodlí bylo nahrávání přerušeno/pozastaveno.

Se shromážděnými údaji narátorů bylo pracováno senzitivně. Rozhovory byly využity pouze v tomto výzkumu, se kterým byli narátoři seznámeni. Narátoři byli důkladně seznámeni s cílem, účelem a postupem tohoto orálně historického výzkumu, do něhož svým příběhem přispěli. Narátoři byli ústně seznámeni se způsobem uložení nahrávek a s plánovaným výstupem tohoto výzkumu (Vaněk, Mücke, 2022: 244).

---

¹⁷ Podepsaný informovaný souhlas od všech narátorů přiložen v příloze.

4. Empirická část

4.1. Podílel se rodič/rodiče, který aktivně participoval v undergroundu na jejich výchově?

Marta Jirousová ve svých vzpomínkách zmiňuje jakožto hlavního rodiče, který se podílel na výchově svou matku. Na otázku, jestli ji vychovával otec odpověděla takto, *To ne to ne, to spíš máma asi nás víc vychovávala než on. On se do toho nějak jako neplet. On se snažil do toho neplést, protože měl hodně přísného otce, takže třeba máma nám párkrát dala na zadek, ale táta ne. Ten na nás nikdy ruku nevztáhl a ne, nevychoval nás nijak moc, to ne.*

Jejich otec, Ivan Jirous, orientoval svou výchovu spíše na vzdělávání. *Jo ale ještě jsem si teďka vybavila, že nás učil latinsky, to bylo skvělý. My jsme měly takový sešity... a tam jsme se právě učily latinsky, nějaký různý slovíčka. A on nám skládal i latinské básně, a to jsme měly vždycky v pokoji – tomu jsme říkaly modrý pokoj, to byl náš pokoj s Františkou – tam jsme měly takový kulatý stůl. A vždycky jednou týdně byla hodina latiny a tam nás prostě vyučoval latinu, tak to bylo skvělý. A no, a pak nám složil nějakou básničku o strace. Hmm to jo, to bylo vidět že se jako snažil. I jenom to, jak nás učil tu latinu. To bylo prostě fakt vidět. Jenomže potom se stejně dřív nebo později ho něco jako rozčílilo.*

Zároveň ale dodává, že výchova byla velmi jemná z obou stran rodičů. *No tak naši byli v tomhle tom jako hrozně hodný, jako oba dva. Že to nebyli takový ti rodiče jako „Já ti prostě namlátím, ať máš proč brečet!“ Prostě takových matek tady byla plná vesnice. My jsme prostě měly nejhodnější maminku na světě, která nám pofoukala koleno, když se nám rozbilo. A táta nám taky normálně pofoukal koleno.*

Jakub Stárek vzpomíná na výchovu ze strany otce jakožto tvrdší, než tomu bylo v případě Marty. *Tak táta si jako nikdy nebral moc servítky a jako ... teď, myslím si že ty věci, který víme, že už nefungují, jako třeba tělesný tresty, tak jsem dostal facku a pohlavek, že jsem jako udělal kotrmelec a tak. Tak jako ten, ten... ale jako to tehdy bylo úplně běžný, zase na druhou stranu. Já si vzpomínám, jak jednou mi... ježiš, teď jsem zapomněl jméno, v ulici vypustil – já si vzpomenu, ale vypustil ventilky, a ukradl ventilky od kol, a táta tehdy se za mě jako postavil, že došel za ním, dal mu facku až ten, ten ... a říkal, že mu dá ještě druhou, pokud mu nepřinese*

ventilky. Tak potom tady tenhle klučina, který byl starší než – společně s tátou přinesli ventilky a vrátili ventilky od kol. To se nedalo koupit, jo, to bylo nedostatkový, nedostatkový zboží. Když vám někdo vzal ventilky, tak jste nemohla jezdit na kole.

Na druhou stranu popisuje sebe samého jako zlobivé dítě. Já jsem zaprvé byl strašně hlasitý... že jsem, to mi asi zůstalo, možná proto ta politika, ale že jsem jako byl neuvěřitelně ukecaný. A že jsem prostě nedokázal to – dokonce jsem dostával myslím že ... ehm, jsem lepil modely hodně, tak že jsem dostával za to, když jsem celou sobotu mlčel a vydržel, tak jsem dostal v neděli velký model, jako třeba za padesát korun! To tehdy bylo jako dost peněz, a byly to takové ty velikánské – a celou neděli jsem si lepil. To znamená, že rodiče měli celý víkend, že měli v klidu. Takže to byla taková jako naše hra, ale jinak... asi když jsem, i jsem hodně lhal a byl jsem takový jako... nevím, prostě měl jsem spoustu negativních vlastností, jako děti. No vymýšlel jsem si nesmysly a tak. A když jsem něco udělal, tak jsem se nepřiznal, tak když na to přišli tak jsem dostal facku, a tak no. Asi tak.

Zároveň ale dodává, že výchova ze strany rodičů byla po jejich přestěhování do Prahy soustředěnější, z toho důvodu, že na děti měli více času. Tady na Praze šest a už jsem vlastně vyrůstal v rodině toho, kdy vlastně tak, jak táta bojoval za demokracii, aby byla, tak teď na druhé straně... na druhé straně bojoval, aby přežila, a to mu jako foukalo víc vítr do plachet, kdybych to měl zjednodušit, že už to bylo ten, ten... nevím, a určitě měli potom víc času na naši výchovu, to jo. Že chodili domů a tak, a neseseděli roky ve vězení, ale jinak ... mám jako vzpomínky na hezký dětství.

Ondřej Němec vzpomíná na výchovu podobně, jako Marta Jirousová. Dodává, že výchovu zastávala spíše matka. Výchovu zastávala spíš máma. Ten táta říkám, byl taková autorita naprostá... absolutní. Ale jako ten dennodenní prostě, ten dennodenní s námi to byla máma, že jo. Která vlastně byla doma hodně. Svěho otce nereflektuje jako vyloženě rodičovský typ. Zdůrazňuje, že více všeobecně cílil na edukaci lidí kolem sebe než na výchovu dětí jako takovou. Jo ten táta byl vždycky taková, já jsem nedávno někde použil, vzdálená autorita jo. Pro nás byl takový jako. A i v tom undergroundu se mu říkalo starej, protože – ale to nebylo jako pejorativní, on byl takový, že vlastně on zase se angažoval v různých těch univerzitách, takže tam zval ty své přátele, který tam v té Ječné dělali ty přednášky, že tam chodili různí filosofové, teologové, a tak a dělal takovou jako domácí universitu pro ty máničky, nebo pro tyhle lidi, který pak už normálně studovat nemohli, nebo byli normálně nevzdělání, že jo, ale tak aby měli nějaký přehled. Dokonce udělali takový seznam právě knih, co by si měl každý

přečíst. To bylo asi třicet, nebo – jo knížek, on i teda je půjčoval, protože v té knihovně je měl, a to bylo takový důležitý.

Zároveň díky tomu, že se u nich doma pohybovalo hodně lidí, tak výchovu nezastávala jen jeho matka, ale také například Ivan Martin Jirous, který u nich nějakou dobu i bydlel. Říkám, že ten táta byl takový jako říkám, ta vzdálená autorita. On nás opravdu jako v tom dětství o mě... hodně i ten Magor jako měl na mě velký vliv. Protože ten Jirous, jak tam bydlel, tak já jsem začínal fotit, že jo. Tak on byl někdy jako přísný. Ale jako říkám, chodil s námi po těch výletech, vykládal nám o všem, o architektuře, o historii, o obrazech. I s tou Věrou jsme chodili na ty výstavy, kde ona o každém obraze nám prostě povídala. Nebo jsme chodili po těch ateliérech, a ten... A já třeba jak jsem fotil, tak ten Martin (Ivan M. Jirous) – já prostě chodil do fotokroužku napřed, že jo, protože tam jako jsem se učil zvětšovat. A v tom fotokroužku bylo spousta těch fotopapírů, takže prostě to se člověk naučí tím, že to kazí, jo. Pak jsem přinesl domů štos fotek a Magor mi je rozházel po podlaze, začal na mě ječet, že takový šlenderňák by se ve třinácti letech neodvážil přinést domů. Ale začal jako s tím, „Takže ta kompozice, nemůžeš mít stejně místa nad hlavou jako pod hlavou, prostě kompozice, zlatý řez, tohle...“ A začal mi to prostě – jo, takže tohle jako jsem měl od něj. Protože pak jsem najednou věděl, že prostě fotka nesmí být špinavá, fotka nesmí být šedivá, na fotce musí být černá a bílá. Prostě tohle jsem měl od něj, jo. Jak již dříve popisovala Jirousova dcera Marta, její otec se spíše zaměřoval na výchovu ku vzdělání všeobecně než výchovu dětí per se.

Jeho rodiče také preferovali nerepresivní výchovu. Na otázku, jestli byli rodiče přísní odpověděl následovně. Vůbec! Tak můj rodiče byli oba dva psychologové, jo a oni oba říkali, máma to říkala do dnes, že preferovala jako nerepresivní výchovu, jo. Ale samozřejmě že občas mě sprdla, nemohl jsem úplně se vykašlat na školu, i když jsem na ni hodně kašlal. Ale jako do školy jsme chodili, jo. Nějaký známky jsme mít prostě museli ale nebyl to žádný jako, nebylo to žádný jako trauma. Nebo trauma nám způsobovali spíš ty jako učitelé, rozhodně ne máma doma, že prostě kvůli nějakým, to ne. My jsme s rodiči nějak jako vůbec nebojovali, protože my jsme měli stejný kamarády. Ondřej Němec ale zdůrazňuje, že ale doma měli jisté zásady, kterých matka vždy dbala jejich dodržování. No, jo, že máma jako v tomhle ona byla samozřejmě jako přísná, jo. By se dalo říct. Nebo řekla prostě „Bude to tak a tak“ a jdeme a jako děti, když prostě jako do kostela jsme chodili, ale tak zase my jsme se nebránili, že jo. Jo nebo někdy ale i se mi stalo, že na Zelený čtvrtek prostě Velikonoce, že jo a máma že jako všichni jdou do kostela a jak to, že ty nechceš jít. Tak jako to byla někdy taková dotčená, no.

Tobiáš Jirous, který má stejného biologického otce jako Ondřej Němec popisoval jeho „nevýchovu“ velmi podobně.

Tazatel: *A vy jste ho vnímal jako tátu? Nebo vychovával vás nějak nebo-*
Tobiáš: *Ne vůbec! Ne, to ne. On nikoho nevychoval, si myslím. Byl to takový typ profesora, který se ani jako moc s dětma nebaví, protože ho to asi si myslím moc nebavilo, se bavil s dětma. No, jako nebyl ten typ, který by s vámi šel si zahrát fotbal, nebo něco takového.*

Tobiáš následně popisuje problematiku výchovy ve své rodině. Participaci rodičů na výchově popisuje mlhavě.

Tazatel: *A vychovávala vás teda spíš máma?*

Tobiáš: *No to je právě problém, kdo mě vlastně jakoby vychovával, protože nějak si tak jako vybavuju, nevím, jestli to říkaly učitelky nebo tak, „Ty nevychovej fracku!“ a já jsem jako hodně... jsem si říkal oukej, to je nebezpečný, být nevychovaný, musím se asi nějak vychovat sám. Takže já jsem se snažil být pořád jako za slušňáka. Nedělat problémy, jo. Až takový jako že jsem se hodně sebe disciplinoval, to musím říct.*

Tazatel: *Jako v té výchově nějak?*

Tobiáš: *No no no, jako jsem takový jakoby... jak to formulovat... já jsem přesně nevěděl, co to znamená být jako nevychovaný, ale měl jsem pod tím nějakou představu, jakože rozhodně nesmím zlobit, tak že bych se měl nějak jako něco učit a nějak jako samozřejmě se rozvíjet. Takže jsem se snažil dělat úplně jakoby všechno. Takže hrál jsem právě na ty bubny, ale zároveň k tomu jsem i třeba kreslil, maloval, a tak. A byl jsem jako v tom takový hodně jako svědomitý až. Vlastně právě mám pocit, že jsem si nikdy moc jakoby nehrál, ale že jsem se vždycky připravoval na nějakou profesi, nebo něco. A zároveň jsem byl hrozně jako nejistý, jestli v tom obstojím, nebo tak...*

Tazatel: *Takže jste se vychovával sám?*

Tobiáš: *No (přítakání), není to úplně dobrý! Já si myslím, že by se děti neměly vychovávat samy. A neměly by jako na sebe klást takové nároky. Protože to zase jde zpátky k těm sociálním pracovnícím. Když by ten estébák řekl, „Napište nám tady papír, že to dítě je jako nevychované.“ Tak ta sociální pracovnice by jim to napsala, a odvedli by mě, jo.*

Tazatel: *Ale tak máma ti musela dávat taky nějaké mantinely z výchovy, nebo si to tam jako necítil?*

Tobiáš: *Hm*

Tazatel: Víím, že táta si řííkal, že se s dětma nebavil...

Tobiáš: Ten se nebavil, no...

Tazatel: A asi ani Ivan nebyl moc vychovávácí typ.

Tobiáš: Ne, to ne. Máma mě učila akorát nějak ty základní věci, a to bylo, že se jídlo musí dojíst, a že by se s ním neměly dělat nějaké jako blbosti. A pak že by se nemělo ubližovat slabším a mladším a... jo, že by byla radši, kdybych se potom neušpinil. Což jsem taky chápal, že nemusí potom prát. No, takže na to jsem se snažil dávat pozor. Takhle jako, kalhoty jsem měl většinou jedny, dokud jsem je nedotrhal, tak jsem měl potom zase druhý. Nebylo to takový jako... no.

Věra Jirousová, matka Tobiáše tedy zřejmě nepreferovala aktivní výchovu dětí. O svého syna se ale hodně bála. Tobiáš dodává, že potom, co měl v Ječné nehodu, při které si opařil tělo, byla jeho matka ještě více opatrná. *Tam je spousta věcí co – aby se mi něco nestalo, jsem měl i speciální amulety! Nosil jsem v jedné kapse králičí pacičku pro štěstí, měl jsem ... v druhé kapse jsem měl kříšťálek, pak už jsem nosil i vlastní kudlu, od sojky, sojčí pírkó jsem měl... všelijaké možné. Máma měla takovou básnickou imaginaci. Byla taková dost, dost... dneska by se řeklo ezoterická, nebo tak, ale. Amulety, myslím, že amulety hrály nějakou roli. Jsem byl úplně vybavený amulety. A jako jo, byla na mě opatrná a pamatuji si, že jako... asi zřejmě, jak jsme měli i třeba tvrdou stravu, tak se snažila i třeba... což dělám do dneška, že mi dávala vitamín B, takové pilulky, které se jmenovaly Pangamin. A řekla mi, „Tohle jí Vašek Havel v kriminále, aby tam nebyl nemocný. A taky si to vezmeš, protože Vašek Havel to jí, tak to budeš jíst taky.“ takže každý den jsem jedl prostě patnáct Pangaminů třeba. Takže byla myslím jako trošku úzkostnější, víc, než by bylo možné. Já jsem taky často padal a zakopával, jako malé dítě. Byl jsem schopný spadnout jak chrobák. No, takže mi koupila takovou koženou helmu, který byla jako původně pro piloty nějaký, jako pro letce... Takže abych si nerozrazil hlavu, tak celé to dětství, i skoro na všech těch fotkách, jsem v téhle kožené čepici, která mě měla chránit zaprvé před hlukem, protože často byly ty koncerty hlučný, i mejdany byly hlučný, a hlavně pro to, abych si prostě někde nerozrazil hlavu. Ale jako nevýhoda toho byla, že jsem byl pořád v nějaké jako trošku... trošku mimo realitu. Když máte prostě pořád jako takovou... jako když nereagujete přes ten sluch a máte pořád jako zacpaný uši, nebo jako...*

4.2. Vnímaly děti perzekuci i z jiné strany, než státní?

Marta Jirousová popisuje lehkou šikanu ze strany dětí i dospělých ve vesnici, ve které žili. Dodává však, že si z toho jako malá nedělala moc hlavu, častokrát to ani nedokázala pochopit. *Akorát si vzpomínám, že jsme tady jednou nějak se ségrou sáňkovaly na kopci a že na nás nějakí kluci tady, co bydlí pár domů nad námi, tak na nás volali, „Váš táta sedí, Váš táta sedí!“ (s dětským posměšným tónem) a my jsme říkaly, „A proč, tak třeba leží, vždyť jako nemusí furt sedět ve vězení. Třeba prostě leží na posteli, nebo chodí.“ a přišlo nám to prostě jako hrozně jako, že oni si myslí, že v tom vězení sedí. Protože my jsme jako neznaly ten (smích Marta) neznaly jsme ty dvojsmysly. Prostě sedí ve vězení. Takže to je jediný, na co si vzpomínám. Že na nás tohle volali, ale třeba jsem spoustu dalších vzpomínek zapoměla. Jako druhý příklad uvedla tento, *No, to jenom takový jako náznaky. Když jsme ještě bydleli v tom domečku tam u těch Šiniglů, tak jenom vím, že tam jako jedna paní nechtěla, aby se její děti s námi moc jako kamarádily... ehm.. vím že jednou máma dala těm dětem nějaký jako salám a ta matka jim to těm dětem jako vytrhla a vyhodila a... ale jinak jsme se s nimi stejně jako kamarádily, nic dramatického to jako nebylo.**

Jakub Stárek sdílí s Marou podobný pohled. Na otázku ohledně perzekuce odpověděl následovně. *Vůbec tam nebyly – občas existovaly nějaké vlastně konflikty, kdy jsme se prostě z nějakých důvodů třeba nekamarádili s někým, kdo byl můj jako kamarád dlouholetý, tak protože prostě třeba v případě svědčila ... někdo úplně jako nesmyslně, že se nechal jako – to vím dneska zpětně, jo, že se nechal prostě nějakým způsobem ovlivnit, a že svědčili o tom, že prostě u nás doma prostě viděla, jak máničky tancují na stole, a že jsou všichni zfetovaný, včetně dětí, a takhle. Což samozřejmě nebyla, nebyla pravda. Tak v tu chvíli se vlastně přestaly ty rodiny bavit mezi sebou, jako známý, ten, ten – a v tu chvíli se přestaly vidat i ty děti, že prostě k sobě nechodily a tak. To znamená, že jsem třeba jako nerozuměl, proč se nekamarádím s někým, kdo k nám chodil, ale prostě to to dítě jako... No jako neřeší, jo. Protože pořád je tam zvlášť na tom – to bylo jako hodně vesnické uspořádání, prostě že tam je parta dětí, tak prostě tam to dítě nepřišlo, a já jsem s ostatními prostě běhal po venku. Ve škole naopak žádnou šikanu nezažíval, reflektuje to však tak, že když nastala revoluce, tak byl ve druhé třídě, takže je možné, že to jako dítě zkrátka nevnímal. *Hele to dítě je neuvěřitelně splachovací v tomhle, a jako nemám pocit že bych byl nějak jakoby ... Fakt hezký dětství, nemám pocit že by se ke**

mně někdo škaredě choval. Měl jsem teda na vysvědčení v první třídě velkou dvojku, což bylo jako dvojka jako že jste neprošel, tak jsem měl dvojku. Nevím, do jaké míry to bylo... možná že to bylo spíš mnou než aktivitou táty, o který se vědělo. Ale potom třeba těsně po revoluci v té České Třebové, vím že jsem zažíval naopak velikánskou podporu a oporu v tom že vlastně všichni najednou chtěli Voknoviny. A já sem je tam jako roznášel, jak Kamelot vlastně po všech těch učitelích a tak dál. Který vlastně už jako minutu po dvanáctý se chtěli zapojit do toho, aby měli aspoň kousek jako zapojení do revolučních aktivit, jo. Takže takhle no ...

Tazatel: *Takže jste cítil spíš podporu?*

Jakub: *Takže jsem cítil jako podporu. Ale jinak tam prostě – měl jsem normální kamarády, nikde mě jako ostrakizovali, ve smyslu něco že by mě do něčeho nutili, ale zase jsem chodil do první a druhé třídy jo, takže za, za jako totality, takže tam to třeba asi ještě moc jako nepřišlo.*

Naopak Ondřej Němec se na tuto otázku moc nevyjadřoval. Dodával však, že traumata mu ve škole způsobovali, nijak dál to však ale rozvíjet nechtěl. *Nebo trauma nám způsobovali spíš ty jako učitelé, rozhodně ne máma doma, že prostě kvůli nějakým, to ne. Zároveň se vyjádřil, že doma existovali ve velmi úzkém společenství, žádný vnější svět teda moc nepotřebovali. Většinu kamarádů měl tedy ve stejném kruhu, perzekuci jinde tedy ani pociťovat moc nemohl, samozřejmě kromě strany státu. Ale nám to přišlo, že vlastně alespoň jsou všichni doma a všichni jsme byli takový... že ten vnější svět jsme moc nepotřebovali vlastně. Že já třeba ve škole jsem neměl žádný moc extra kamarády. Měl jsem jednoho kamaráda, ale to nebyl ze školy, ze kterým jsem fotil a dennodenně jsme byli spolu ale vlastně jinak jsme ty kamarády, kór potom, od nějakých těch patnácti, šestnácti, sedmnácti, už jako měli fakt v tom undergroundu.*

Tobiáš Jirous zažíval perzekuci velmi silně. Když byl v Praze, tak pouze ze strany učitelů ve škole. *Já jsem tam začal chodit (do Dačic) myslím do pátý třídy. A ted' mi přišly papíry, vlastně jako z mé staré základky, ještě z toho Karlova náměstí, to jsem chodil do Vodičkové, a najednou oni si mě pozvali do sborovny a říkají, „Jirous, ty si propadl v první třídě?“ a já, „Aha“. A najednou jsem si jako vzpomněl, že to bylo celý takový divný, moje první třída. Protože malý dítě... a učitelka – zřejmě ani já jsem nezvolil dobrý přístup, ale pamatuji si na ten krátký rozhovor, kdy ona říká, „Jirous, ani se nesnaž něco zapírat. Víme, že tvůj táta je v kriminále. Co dělá tvoje matka?“ a jí jsem řekl, „Matka je chartistka“ protože jsem myslel, jakože to je povolání, že někdo chodí takhle do práce. Věděl jsem, že je s tím spousta práce*

s tou Chartou, tak mi to přišlo... (smích Tobiáš) takže mi to přišlo, jakože normálka. Ale ta učitelka si na mě zasedla od první třídy. Takže já jsem tam přestal reagovat, v té třídě, a jenom jsem tam seděl nehnutě, pozoroval jako co se bude dít. Takže nějak jako usoudili, máma zřejmě usoudila, že to takhle nepůjde a dala mě z té školy pryč, že půjdu až jako o rok později. Jenže něco takového neexistuje. Nemůžete si jako studium základní školy přerušit v první třídě. Takže jsem jeden z mála lidí, kterému se podařilo propadnout v první třídě.

Tazatel: Takže vás tam šikanovala, ta učitelka?

Tobiáš: Ta mě šikanovala, pak v Dačicích mě šikanovali taky. Vlastně mě vyhodili. Napřed jsem chodil do Áčka, a ta učitelka to tak těžce nesla, že tam v té třídě jsem, že se domluvila s jinou učitelkou, která vedla Běčko.

Spolužáci ho tedy v Praze nešikanovali, tento problém přišel až když se s matkou přestěhovali do Kostelního Vydří, když chodil na základní školu do Dačic. No v těch Dačicích! V Praze ne. V Praze byli spolužáci dobrý. Jo, to bylo taky tím, že jsem z Prahy. To jsem nebyl náplava, to bylo dobrý. A tady jsem jako problémy se spolužáky neměl. Na vztahy s dětmi v Dačicích vzpomíná následovně, A tak snažil jsem se jako navazovat furt nějaké vztahy. Furt jsem se snažil s někým kámošit, ale nebylo to jednoduchý. Třeba mám výbornou vzpomínku hnedka na první den, kdy přijdu do té školy, a každému jsem se chtěl jakoby představit – v těch Dačicích. Každému jsem se chtěl představit, až jsem došel úplně nakonec, což byl vlastně první lavice hnedka u učitelského pultiku, a tam seděly nějaké hrozný dvě šprtky jedničkářky, a já jsem se takhle k ní naklonil, že se představím, a ona, „Ani nic neříkej!“ a napálila mi facku a říká, „Sem už nikdy nevstoupíš!“. Tak jsem říkal, oukej, dobře. To jsem se nestihl představit a říkal jsem si oukej, tak tady se budu držet jako od toho dál.

Tazatel: Takže to věděly i ty děti to všechno, jakože prostě...

Tobiáš: No...Tak já jsem taky neměl jako úplně pozitivní vztah k té škole. Já jsem vlastně jako přemýšlel pořád jak se tomu jakoby vyhnout. Takže jsem se snažil hodit prostě pořád marod, jak to šlo. A teďka už z těch učitelek jsem měl poststresák, takže já jsem nebyl schopný se pořádně soustředit. Takže když jsme psali nějaký diktát, nebo něco, tak já už jsem se prostě třásl během celého toho vyučování. Takže jak už jsem se třásl, tak jsem ani neměl dobrý známky. Takže já jsem furt balancoval na hranici nějakého propadu, v těch třídách. No, což vlastně bylo zajímavé, že z téhle základky, protože jsem se vlastně nemohl dostat nikam jinam. A většina těch učitelů že jo mi dávala nejhorší známku, jakou mohli. To nebylo – jako ať jsem se jak snažil nebo nesnažil, tak vždycky mě na něčem nachytali, prostě... tak můžete se rozhodovat, dostanu dvojku, nebo trojku? – No, Jirous spíš trojku. Trojku nebo čtyřku? – No,

spíš čtyřku. A takhle to jelo celou dobu. Agrese ve škole se tedy stupňovala. Ve škole jsem byl na výslechu, ale dost-krát. Že když se něco ve škole ztratilo, třeba někdo někomu ukradl kalkulačku nebo tak, tak jsem automaticky hnedka byl: Jirous, sborovna! A vyslýchali mě jako kde jsem byl v ten daný okamžik, prošacovali mě a tak.

4.3. Kdo se podílel na výchově, když byl rodič/rodiče u výslechu, případně ve vězení?

Marta Jirousová vzpomíná na to, když byl otec zavřený velmi silně. Na výchově se podílela výhradně matka. Často jim docházely peníze, když bydlela pouze s matkou a se sestrou, ale dodává, že to jejich máma vždy sama nějak zvládala. *No já to, já to nechápu. Jak to mohla všechno zvládnout, když vlastně ani neměla, neměla práci že jo. Jako starala se o nás. Já nevím, jak to všechno jako zvládla. Máma měla tak pevnou víru, že vždycky když jako nám došly peníze, tak prostě něco vymyslela. Pomodlila se ke svatému Josefovi a něco jsme třeba prodaly. To si pomatuji že jsme, přece jenom dědeček nashromáždil spoustu vzácných věcí. Můj dědeček Otto, máme tatínek. Takže jsme prodávaly jednak jeho obrazy, potom jsme prodávaly nábytek. Třeba já nevím nějakou barokní komodu nebo něco takového a pak jsme prodaly ještě jednu takového anděla barokního, kterého dědeček odněkud prostě kdysi přivezl. A z toho jsme zase nějakou dobu žily. No, takže a určitě ji pomáhali různí jako přátelé a tak, ale pro mě to bylo obdivuhodný, že ona jako uměla spoléhat na Boží milosrdenství v takovém tom biblickým slova smyslu. Že prostě když ty peníze nebyly, tak je vždycky nějak jako vymodlila.*

Tazatel: *Ale   tak   fungovalo   to...*

Marta: *Fungovalo to skvěle no! Jo a my jsme vlastně i třeba jak teďka mám že jo svoje děti. A od malička jsme jim jako teda říkali že dárky na Vánoce nosí Ježíšek a tak. Tak to my jsme takhle neměly, s mámou. Jako my jsme prostě věděly, že když má peníze, tak budou dárky. A když má málo, tak bude málo dárků jo. Vždycky nějaký jako byly, ale my jsme vlastně byly taková jako trojka, že jsme jako, to tak jako braly prostě. Když peníze jsou, tak je toho víc. A Když nejsou, tak je toho míň. A pak se zase ty peníze někde jako vezmou.*

Marta dodává, že když máma musela pryč, byly se sestrou u babičky, ale nebezpečí, že matku mohli také zavřít do vězení si se sestrou neuvědomovaly. *Ehm a my jsme ani si nikdy opravdu neuvědomovaly to nebezpečí, že by mámu mohly zatknout nebo tak. To nám máma nikdy v životě jako tím... Já bych to asi nedokázala, před vlastníma dětma takhle skrývat to, co*

nám jako hrozí. Jo opravdu ani náznakem nikdy nám nedala pocítit, že by se s ní mohlo něco stát a že by nám tím pádem hrozilo jako nějaký nebezpečí. Jediný, kdy si pamatuji, že jsem se bála, bylo, když máma... když jsme byly se ségrou sami doma. Nebo asi jsme byly s babičkou. Ale to se stalo párkrát, že máma někam jako musela odjet. Možná to bylo k tomu výsledku. Tak to jsem se bála, že nás bude vychovávat naše prateta. Nebo jsem přemýšlela, kdo nás teda vlastně bude vychovávat. Ale to byl jenom takový mžik.

Jakub Stárek popisuje, že v době, kdy byli oba jeho rodiče zavřeni se o něj starali prarodiče. Toto období ale vnímá velmi pozitivně. *Tak hodně se o mě starala babička s dědou jo, z máminy strany, s tím že my tam máme relativně jakoby, jsme měli hodně intenzivní vztah... ale dokonce jsem i po babičce pojmenoval dceru, že se jmenuje Amálie. Z toho důvodu jsem si to jméno vybral i pro dceru, protože jsem na ni měl jedny z nejkrásnějších vzpomínek. Hodně času jsem strávil u babičky s dědou. Tak přemýšlím ... ehm jako nejvíc, nejšťastnější jsou podle mě ty z doby, kdy jsem byl u babičky a u dědy. To byl takový ten, ten největší jako. Tak tam jsou jako velicí zázemí, a fakt se o nás starali a... babička byla mistryně krejčová v textilně a ... odešla jako do důchodu a dostala povolení, že mohla sama šít... a babička uměla ušít, naměřit a tak, takže vlastně měla úplně – jsme měli, nebo babička měla dost peněz, takže jsme měli jako docela dobrý, nebo já jsem měl vždycky dobré zázemí, že jsem měl vlastně co jsem potřeboval, nebo ta rodina měla co jsme potřebovali. Protože ona vydělávala dost peněz, no, tímhle způsobem. V rozhovoru jsem se následně Jakuba ptala, jestli se o něj zvládali jeho prarodiče postarat vzhledem k tomu, že byl hodně malý. *Jó, já si myslím, že to bylo v pohodě. Jako by já jsem měl bráchu staršího o kousek, takže jsme tam byli s bráchou. Takže jsme se navzájem jakoby podporovali. A ...ten... a vlastně myslím, že všechno probíhalo normálně. Babička s dědou mě ráno brali o víkendech na chatu, která byla kousek a na houby. Jako hezky se o mě starali, jako pamatuju si jako na lekce výchovy doopravdy, typů jak se stoluje a... já nevím, prostě cvičení a vytvářel program pro mě jako pro každý jako jiný dítě, A hezky se o mě starali. Ne zřídka se stávalo, že... vlastně máma byla jako na výleších a táta byl ve vazbě. A vlastně tady tyhle věci probíhaly. Hmm, takže nebylo možný asi realizovat tu výchovu... nemohli se o mě starat. Jakože byli skutečně jakoby to.... Pak byly takový situace, a to si s útržky pamatuju, že jednou jsme jeli do Opočna jakoby autem, s tím že táta vydával že jo Vokno, a oni asi věděli že při tady téhle cestě bude něco jako rozvážet což taky dělal. Nás policie zastavila... stáhla nás na policejní služebnu jakoby ten, začali vyslýchat tátu a mámu a tehdy se o nás starala policejní ... strážnice, nebo jak to říct. Policajtko, která nás nechala**

omalovávat omalovánky a seděli jsme tam několik hodin no. Ale tak ono i – to bylo, když jsem byl úplně malý a potom, právě v době, kdy jakoby předrevoluční, takže to bych si jako pomatoval, ale že bych měl jako pocit, že by mi jako vyloženě chyběl, tak většinu času tam byla máma, nebo jsem byl u babičky s dědou, takže... člověk v tom vyrůstal, jo. Takže neznal a neměl vlastně referenci, a myslím, že v té době typů jako ‚kde máš tátu‘, nebo tady tyhle věci, jako ty otázky jako nepadaly, nebo se neřešily a za mě bylo prostě jakoby akceptovaný defacto to, že ta situace takhle je, že prostě táta není doma, no.

Ondřej Němec vzpomíná na období, kdy zavřeli současně oba jeho rodiče velmi silně. Příznává však, že už byl dospělý, a tak to pro něj nebylo tak těžké. O svoje sourozence se ale staral on, za pomocí starších sourozenců či jeho ženy Marcely. Někteří jeho sourozenci totiž byli ještě stále nezletilí. *Jo, takže my jsme najednou měli půl roku oba dva rodiče zavřený. To jsme se teda dost báli.*

Tazatel: *A to bylo v-*

Ondřej: *-v sedmdesátým devátým. Takže mě už bylo devatenáct, ale báli jsme se, aby... Protože přeci jen už ta Veronika a ten Kuba byli nezletilí. To byly vlastně malý děti.*

Tazatel: *No a starali jste se o ně vy, nebo?*

Ondřej: *No, my. Ale tak měli jsme tam spoustu známých, různých kamarádů, který jako tam chodili a pomáhali nám. To jako nebylo, že bychom tam byli jenom my. Jo, a i prostě nám lidi nosili peníze, a občas někdo i přišel uvařit, no a takhle. Jako takový ty, prostě se o nás starali. A dokonce i nějaký učitelky ze Záš nám nabízely, jestli nechceme přijít, jako že by nám přišly domů pomoc. To byly takový jako dvě, který nám jsem si o té jedné myslel, že to byla největší jako-*

Tazatel: *-komunistka? -*

Ondřej: *-kráva. No a ona prostě přišla, a nabídla nám – nebo přišla, vzkázala prostě. Protože zase byly třídní schůzky těch menších, a protože jsme všichni postupně chodili do té jedné školy, tak tam šla Pavla, anebo kdo, na tu třídní schůzku toho Kuby. A tady tyhle učitelky jí nabídly, jestli nechceme někdy pomoc. Tak my jsme se prostě vyděsili (smích Ondřej). A samozřejmě tam chodili nějaký sociální pracovníci, a jsme vždycky rychle uklidili, nebo-*

Tazatel: *-to chodily kontroly jako?*

Ondřej: *No jasně! Protože té mámě vyhrožovali, že ty děti prostě dají – že ty nezletilý můžou dát prostě do děcáku, že jo.*

Tazatel: *A tam chodily kontroly, když byla máma – když byla jako doma? Nebo jenom když byla zavřená.*

Ondřej: *Ne. Když byla zavřená, když byla zavřená.*

Jak zde Ondřej Němec zmiňuje, největší strach měl z toho, aby jeho nezletilí sourozenci nebyli odvedeni do dětského domova. Výchovu tedy v době, kdy byli jeho rodiče zavření převzal primárně on a jeho starší sourozenci; případně známí, kteří jim občas vypomohli.

Jeho matku pustili z vězení dříve než jeho otce. *A pak z nich bylo odsouzených jenom šest. Jo, že... a ta máma dostala nakonec jenom podmínku. Tu pustili od soudu, protože byla nemocná. Ono přeci jenom na tvrdo odsoudit matku sedmi dětí.*

Další rána přišla, když jeho otec emigroval. To už byl tedy Ondřej dospělý, část jeho sourozenců byla ale stále nezletilá. Výchovu tedy později zastávala pouze matka. *No pak teda se vystěhoval úplně, což samozřejmě bylo děsný, protože my jsme mysleli, že už ho v životě neuvidíme! Všichni, kdo se vystěhovali tak jsme byli přesvědčený o tom, že už prostě se nepotkáme!*

Emigraci Jiřího Němce vnímal stejně i Ondřejův nevlastní bratr Tobiáš. Na otázku, kdy po emigraci viděl svého otce odpověděl následovně. *Ne, viděli jsme se až po revoluci. Jako v podstatě já jsem se s ním rozloučil, že už ho nikdy neuvidím. Bylo to jako zvláštní, že po té revoluci se vrátil, tak to bylo jako kdyby se vrátil někdo ze záhrobí. Bylo to komplikované. A snažil jsem se s ním navázat nějaký vztah.*

Tobiášova matka nebyla nikdy odsouzena k pobytu ve vězení. Vzhledem k tomu, že ho vychovávala sama, má Tobiáš vzpomínky jen na to, když byla zavřená na tzv čtyřicet osm hodin. *Často bylo dost nepřijemný... ji zavírali na takzvaných čtyřicet osm hodin. To je zadržení, bez vazby, bez udání důvodů, a to bylo blbý, protože když se stalo, a když jsem byl ve škole, a přišel jsem ze školy domů, tak jsem neměl svůj klíč a nedozvonil jsem se doma, takže jsem zůstal jakoby sám na ulici.*

Tazatel: *To bylo v Ječné?*

Tobiáš: *To bylo už v Navrátilce. Zůstal jsem sám na ulici a přemýšlel jsem, co budu dělat. A měli jsme teda jako v ulici sousedy naproti, kde ten člověk pracoval doma, protože byl restaurátor. No, takže tam jsem jako někde tam prostě počkal a čekal, co bude. Jestli je máma*

zavřená, jestli ji pustí nebo tak.

Tazatel: *Vy jste měl vlastně riziko toho, že budete úplně sám.*

Tobiáš: *Úplně sám, no. No asi bych jako... někde bych musel hledat nějaký azyl.*

I když tedy jeho matka nebyla nikdy odsouzena, tato představa byla pro něj jakožto pro dítě velmi stresující. Jak je zmíněno v citaci výše, hrozilo mu, že by byl dán do dětského domova. Otec, který byl napsán v rodném listě byl buď také zavřený, nebo žil s jinou rodinou. Jeho biologický otec se k němu nehlásil.

4.4. Jak děti vnímaly domovní prohlídky?

Při rozhovorech jsem se narátorů ptala na to, jak jako děti vnímaly domovní prohlídky. Tento akt ze strany státu rozhodně nezažívaly běžné rodiny v tehdejší ČSSR, proto mi přijde jejich pohled dítěte velmi kuriózní. Všichni narátoři potvrdili, že domovní prohlídky měli často.

Marta Jirousová vnímala domovní prohlídky následovně. *Hmm já si to prostě zpětně vybavuju jako takový film, jako takový zajímavý zážitek. Jakože prostě, já vím že to zní divně, ale že se to jako stane, že přijdou uprostřed noci jako cizí chlapi a musíte vstát a oni vám prohledají celý barák a pak zase odejdou. Jo já jsem to brala jako běžnou součást (smích Marta) života. Jako když třeba přijde pošťák, tak prostě byli že je domovní prohlídka. Jako taková zajímavost. Tak matně si vzpomínám na to, když jsme bydleli v tom malým domečku, že to bylo takový jako dramatičtější, že prostě přijeli opravdu uprostřed noci a že to prostě bylo taková jako divočina. Tam nám dokonce rozbili nějakou, nějakou zeď, že hledali nějaký rozmnožovací stroj, pak tam tátovi podstrčili marihuanu, aby ho mohli zatknout za držení omamných látek. Ale jako ta emoce to už s tím vůbec jako nemám spojenou, že bych se bála. Nemyslím si, nevím, jestli jsem se bála. Myslím, že máma to dokázala nějak zařídit, že jsme se prostě nebály. A potom tu poslední domovní prohlídku, tu si pamatuji. Ta byla ve dvě a takhle si tady chodili chlápci po domě a něco jako hledali. Já si pamatuji, že se jim babička hrozně smála. My tam máme takový zrcadlo, na kterým je takový jako dekor takových jako růžiček – já vám to pak ukážu – prostě zrcadlo s rámem takovým ozdobným. A von jako ten chlap*

Tazatel: *zkoumal ty růžičky –
-jako jestli nejsou vyndat?*

Marta: *Já nevím jo, tak babička se jim smála, že co to je za lidi. Takže to tady jako chodili normálně ve dvě a něco jako hledali. Takže tak.*

Jakub Stárek si při rozhovoru vzpomněl velmi silně jen na jednu domovní prohlídku. *Hmm, to si, to si nevzpomínám. Jo jednou, ale to je pravda! Jednou nás jakoby odvezli, to jste mi připomněla, protože nám odvezli všechny hračky (smích tazatel + Jakub). Jednou nás, jednou nás jakoby odvezli... asi, že jsme byli informovaní, že tam bude probíhat domovní prohlídka, ten, ten. A vím, že nám odvezli asi polovinu knih. Že jsme přijeli domů, všechno bylo jako rozházený a odvezli – my jsme měli takový velký proutěný koš s hračkami, takový to kdy házíte ty hračky, nevím, jestli jste něco takového měla. A že se házely, když se měly uklidit a nahoře byly většinou ty používané a dole bylo vždycky nějaké to překvapení, který si člověk už jakoby moc nepamatoval, no a to zmizelo! To odvezli celý! Nevím, prostě naložili a odvezli. Zabavili hračky (smích Jakub). Takže ten, ten. A taky jsme to nějak jako přežili. V rozhovoru poté mluví o dalších dvou domovních prohlídkách, dodává však, že nebyly z jeho hlavy, nýbrž převyprávěny od otce, proto mi v kontextu této práce nepřišly relevantní a nezmiňuji je zde.*

Ondřej Němec popisoval, že měli domovní prohlídky v Ječné velmi často. Přiznával však, že to bylo také částečně kvůli tomu, že se o nich doma později shluovalo hodně lidí. *Ale jinak tam chodili fízlové furt. Když někoho hledali, tak to taky prostě zkoušeli v té Ječné. A domovní prohlídky tam byly docela často. Pak jako po Chartě už docela jako hodně no, po tom sedmdesátém sedmém. Sedmdesát osm, sedmdesát devět a, no. Vzhledem k tomu, že je Ondřej z narátorů nejstarší, je jasné, že domovní prohlídky zažíval v pubertě. První domovní prohlídku já si pamatuji právě v těch Mařenicích, v tom ... sedmdesátém šestém, jo, když zavřeli ty Plastiky. Což bylo nějaké jaro... jaro sedmdesát šest. No, takže mně bylo těch patnáct, šestnáct, no. Následně dodává, No, to ne jako že bych byl úplně malé dítě. Jo, to ne. To vlastně jako asi před tím u nás v Ječný domovní prohlídka asi žádná nebyla. To byly až pak, až po té Chartě. Ondřej se blíže vyjádřil jen k jedné domovní prohlídce, *Brácha měl narozeniny, a to byla prostě dvanáctihodinová domovní prohlídka, v té Ječné. A pak odvezli tu mámu, tátu. A to tenkrát se zavřeli – to taky, původně sebrali těch deset lidí jo tadydle jak je ta fotka, těch deset bylo zavřených.**

Na otázku, jestli si Tobiáš Jirous pamatuje nějaké domovní prohlídky odpověděl následovně. *No jasně, všechny! Jako to nejde zapomenout. Tam bylo právě to velké nebezpečí,*

na té domovní prohlídce, že vtrhli nejenom ty estébáci, pak tak ještě přišel nějaká osoba jako jejich dohled... ne jako svědek! Jako domovní důvěrník, a pak přišly většinou dvě sociální pracovnice obhlédnout tu věc jako celou... Jako děti. A tam byl ten strach z toho že řeknou, že to dítě je zanedbaný, nebo nevychovaný, nebo něco a že mě odvedou do děcáku. Takže pro mě ta domovní prohlídka byl dvojitý stres, z těch sociálních pracovníků, a z těch estébáků, který pracovali takovým způsobem, že všechno házeli na zem. Brali knížky z knihovny, házeli to na zem. Cokoliv jako co... po nich byla jako... jako když vás vyrabují. Po domovní prohlídce se uklízelo třeba čtrnáct dní. Takže jenom že ty chlapi vám na všechno šahaj, všechno házej na zem, řvou ještě, bylo dost jako stresující. A ještě potom ta nejistota, jestli na konci dne mě nevezmou a neřeknou: jdeš s námi. Takže... Tazatel: Vzali tě někdy? Tobiáš: Ne, naštěstí jsem v děcáku nebyl. To ne. Ale věděl jsem, že to je možný, že to nade mou jako je, tahle možnost.

Domovní prohlídky byly pro něj velmi stresující. Vzhledem k tomu, že je také zažil od raného dětství jsem se ho ptala, jestli byl na ně nějak připraven; zdali ho třeba rodiče informovali, o co jde. Ne, to jsem připravený vůbec nebyl. To asi na to nejde úplně připravit. Totiž prostě člověk má pocit, že existuje něco jako domov. Jenže v mém případě byl domov místo, kde vás můžou sebrat. Jo vůbec to nedávalo – byla to prostě adresa, na kterou estébáci můžou přijet, a s jistotou vás tam prostě chytnout. Proto taky to všelijaké cestování mámno po těch barácích. Ono v podstatě do určité míry nebylo možné jako zachytit, nebo do nějaké doby zachytit, kde vlastně jakoby jsme.

Tobiáš si ze všech narátorů toho o domovních prohlídkách pamatoval nejvíce, má další otázka tedy směřovala na to, jak to probíhalo. Tak zaprvé vás to probudí. První je, že oni zazvoní třeba v pět hodin ráno, takže víte, že máte nějakých pár minut, než vyrazí dveře, zničit nějaké materiály, který by vás mohly přivést do kriminálu. Takže máma většinou jako vylítla jako střela, a začala tam v panice běhat po tom bytě, a protože nebyla zrovna dvakrát pořádkumilovná, takže v panice tam začala lítat, brát nějaké infochy o Chartě. Něco se snažila prostě spláchnout do záchodu, tak ten se ucpal. Mezi tím slyšíte pořád jak mlátí na ty dveře, „Duch, duch, duch“, nakonec že jo něco se podařilo. Když tam táta, tak se snažil i něco sníst, jako roztrhat, rozžvýkat – Jiří Němec – sníst, že jo. Takže chaos, totálně. Pak oni měli asi nějakého zámečníka, prostě dveře nejsou překážka. Dostali se tam. Já v lepším případě, když jsem chodil do školy, tak byla šance mi vyndat z mojí školní aktovky učebnice, a nacpat tam ty věci místo těch učebnic. Takže jsem si odnášel sice ne jako svoje školní potřeby, ale tašku

nějakých zakázaných materiálů. Takže jsem byl zase za úplného debila jako ve škole, „Jirous, kde máš učebnici, Jirous, kde máš sešity“ a já jsem řekl „Hmm, jsem zapomněl...“ a teď ten kom-pro materiál jsem měl v té tašce. Tak to bylo to lepší, než když to jako zabavili. Nejdrsnější asi, a to by bylo hodně blbý, bylo, že mámě někdo přinesl plechovku sušený marihuany, kterou si dala do kuchyně, mezi ostatní plechovky. A byla jenom záležitost času, než se dostanou z jiných pokojů až do kuchyně. Takže máma dostala ten geniální nápad tehdy, že říkala, „Podívejte se pánové, já musím vařit oběd.“ a oni, „No, tak vařte Jirousová, vařte.“ A ona z té celé plechovky té trávy uvařila jako koprovku. Takže jsme byli jako sjetý koprovkou z marihuany... No museli jsme ji sníst, ale zachránilo ji to, protože kdyby tam u ni našli tu plechovku té marihuany, tak jde do vězení. Takže to jsou takový jako drsnější momenty.

Pan Jirous ještě dodává kuriózní dětskou vzpomínku, když mu vzali v rámci domovní prohlídky jeho oblíbenou knihu. *No a právě to, co mě štvalo, že to bylo třídílné, jako Pán prstenů jsou tři díly, nebo aspoň v samizdatu to vyšlo ve třech dílech. A já jsem to měl zrovna rozečtené, a ten třetí díl mi sebrali prostě z domovní prohlídky! Protože to bylo psané na tom klepáku, jako samizdatem. Ono je to nezajímalo, jako že to je pohádka, tak to prostě zabavili. A já jsem si prostě dočetl třetí díl Pána prstenů až po revoluci. Hrozně naštvaný.*

4.5. Lišil se život dětí představitelů undergroundu od ostatních dětí žijících ve stejné době?

Následující podkapitola pojednává o tom, zda děti představitelů undergroundu vlastnili nějaké věci, které je odlišovaly od tehdejších běžných rodin. Tuto kapitolu vztahují zejména k věcem, které děti vlastnily díky aktivitě jejich rodičů.

Marta v rámci rozhovoru sdělila, že když byl jejich otec ve vězení, dostávaly balíčky od organizace, která bojovala za lidská práva, tedy Amnesty International. *A taky nám hodně pomáhala ta organizace Amnesty International. Ty nám posílali balíky. A posílali nám bony – to byly takový poukázky do Tuzexu a – a to bylo vlastně jako skvělý, že vlastně jako my jsme v té době měly s Františkou i třeba hračky, který vůbec ty ostatní děti neměli. Protože my jsme třeba měly barbíny a Lego. A spolužáci měli jenom mončičáky – to byly takový jako odporný hnusný potvory, chlupatý... Takže to jako bylo vlastně v něčem hrozně taková jako dobrodružný a zábavný. Jo, že jinak právě jako vždycky když nám přišel ten balík, tak jenom jako hledat co*

v tom balíku všechno je. A co budeme posílat tátovi do vězení a co si necháme. A tak my jsme to vnímaly se ségrou tohle jako, jako prostě super. Že to bylo jako dobrodružství. A taky vlastně s nimi se pojí taková dobrá jako historka. Že nás jako někdo fotil jako rodinu, a vyfotili nás právě předtím chlívkem, kde my jsme jako nebydleli, že jo, my jsme jako bydleli o kousek dál, ale tam byl prostě jako chlívek. A před tím chlívkem nás vyfotili jako rodinu, a my jsme s Františkou držely ty naše mimina, takhle. Jenom že oni fakt vypadaly jako děti. Jako fakt lidský mimina! Takže pak to někdo poslal těm, těm organizaci Amnesty International. A oni si fakt mysleli, že bydlíme v tom chlívě (smích Marta) a že naši mají čtyři děti prostě! A ještě z toho dvě malinký mimina, a že žijeme prostě jako v tom – v tom chlívě! Takže nám potom od té doby velmi intenzivně pomáhali, a posílali ještě víc jako balíků a peněz (smích Marta).

Jakub Stárek sdílí vzpomínky na to, když k nim domů přicházeli zahraniční novináři, kteří jim přiváželi různé dary ze svých zemí. *Jako vlastně hezký to si jenom jako na druhou stranu byly vzpomínky, možná tři věci, že občas nám taky jako něco přivezli. Protože táta měl jako občas tam přicházeli zahraniční novináři, nebo tak, což taky jsem nevěděl, nebo jako kdo to byl. Ale povídali si s námi zahraniční – ne s námi, ale s nimi zahraniční novináři. S tím, že vím, že jsem dostal celou jako sadu angličáků, což tehdy nikdo neměl. Jsem byl úplně jako výborně, to jsem měl fakt rád. To bylo třeba pět na pět jo, třeba pět a dvacet autíček, nebo třicet jako, v takovém velikánském. Což jako nikdo neměl. Match boxy, to bylo prostě neuvěřitelný. To prostě neměl nikdo. A ... žvýkačky přivezli jednou, obrovské množství Wrinkles Spermans, Wrinkles¹⁸, prostě ty, ty. Takové ty mentolové. A to jsme tehdy měli plnou pusku žvýkaček! Třeba deset na jednou a tak. Taky to nebylo, protože byly jenom Pedra, a tady tyhle.*

A ... dovezli nám, a to teda tátovi dovezli počítač. S tím, že to bylo ZX Spectrum, což byla vlastně jako taková klávesnice, která v sobě měla ty procesory a tak, která se připojovala na televizi. To vlastně televize potom fungovala jako monitor a ... ty ... si pamatuji, v dnešní době je to strašný popisovat ... Takže táta tam měl, že si tam kreslil nějaké věci pro časopis, nebo tam měl databázi, kterou si potom zase ukládal, ta se zase nahrávala na kazetu, že jste tam dala kazetu, a nahrávala jste si potom databázi, a výsledek tam byla třeba distribuční síť toho časopisu Vokno, co jsem potom zjistil, a jinak tam byly hry, samozřejmě počítačový.

---

¹⁸ Poznámka autorky: žvýkačky Wrigley's

Ondřej popisuje situaci, kdy byli jeho rodiče zavřeni, a posílali jim do vězení balíčky. S touto historkou se ale pojí fakt, že dostávali od známých z ciziny hodně finančních prostředků. *A vždycky jsme se snažili jim tam – a posílali jsme tam balíčky, a po advokátovi a tak, že jo. Vždycky jsme šli nakupovat do balíčku, do Tuzexu, že jo, protože přeci jenom jsme měli víc bonů než možná... než peněz, protože jako to nám dávali, ty lidi, nebo nám posílali prostě z ciziny, nějaké peníze, no. A takže jsme netrpěli nějak jako extra nouzí, naopak to právě já mám někde fotku... A tohle je přesně ten sedmdesátý devátý, kdy byli ty rodiče zavřeni. Tady Marlboro, Pall Mallky ... protože my, když jsme vždycky chodili nakupovat do toho Tuzexu, do toho balíčku, tak jsme si samozřejmě nakoupili i cigá, protože jsme neměli žádné jiné peníze (smích Ondřej).*

Tobiáš se se svou matkou potýkal s velkou chudobou, jak v rozhovoru popisoval. Na otázku, jestli vlastnili něco speciálního, či jim někdo z ciziny něco přivezl odpověděl takto, *Základní věc, to vám určitě potvrdí všechny disidentský děti, nebo všechny disidentské rodiny, je, že jsme měli takovou kreslicí tabulku. Protože když máte odposlech, tak můžete věci psát na kusy papíru, na nějaké bločky. Ale! Je to pořád papír, který musíte nějak zlikvidovat. A pak se někde – někdo přivezl ze zahraničí vlastně dětskou tabulku, na kterou se dalo takovou tupou tužkou napsat cokoli, a pak takovým jako trhnutím se to jako zdvihlo, a ten text se vymazal. A to byla základní věc! Takže si jako i pamatuju, že jsme si hodiny psali přes tady tuhle tabulku všechno, co jsme nemohli říct nahlas. Takže takhle jenom jako potichu jsme komunikovali. Prostě třeba kam pojedeme na víkend.*

Onu dětskou kreslicí tabulku měla i rodina Ondřeje Němce. *Protože tam doma taky byly ty odposlechy! Tam se o spoustě věcí se prostě mluvit nedalo! To jsme si psali na papírky, nebo jsme měli pak takový tabulky, na který se dalo psát, a pak se to z toho smazalo. A ale jako vlastně to bylo takový celkem dobrodružný. Já musím říct, že jako my jsme tím rozhodně netrpěli,* *teda.*

Marta s Jakubem nic takového nezmiňovali, ovšem rodina Marty doma pravděpodobně odposlech neměla, a Jakub zažil pozdní socialismus ve velmi raném věku.

4.6. Jak děti vnímaly svého/své rodiče, který byl zapojen do undergroundu?

Vnímání Ivana Jirouse očima jeho dcery Marty nejde jednoduše popsat. Jak říká jeho dcera, *To se asi nedá jednoduše shrnout, protože tak jak on měl v sobě tolik těch různých poloh. Od absolutně něžného člověka, který – on třeba úplně miloval zvířata. Až jako úplně neskutečně, že v něm byla tak obrovská něha, a zároveň v něm byl prostě úplný běs. Takový člověk se nedá úplně shrnout, nebo zaškatulkovat do nějaký škatulky. V něm prostě bylo všechno, všechno obsažený. Obrovský jako rozpory, obrovský hlubiny a obrovský výšiny. A nesmírná citlivost, kterou teda dával velmi komplikovaně najevo.*

V dětství měla vztah s otcem velmi komplikovaný. *Ehm, jako potom pro mě ... asi bylo paradoxně jako nejtěžší ty chvílky kdy se táta vrátil domů. Jo, to bylo pro mě, asi i pro ségru, to nemůžu za ni mluvit... ale já jsem hrozně špatně vnímala takový to narušení toho našeho bezpečného prostoru, který jsme měly s mámou. A když tam potom táta vpadl a byl třeba opilý nebo měl s sebou nějaký kumpány a pojilo se to s různými jako hlasitými situacemi, tak to mi ten pocit bezpečí prostě vždycky jako narušilo a vnímala jsem ho jako takového jako nepřítele zvenčí. Nebo teďka to tak jako vidím, jo. A já mám samozřejmě jako na tátu krásný vzpomínky, na dětství, ale teďka zpětně prostě bylo dost jako situací, kdy jsem ho vnímala jako takového narušitele toho bezpečí, no.*

To já už jsem potom měla jako hro – na to mám fakt jako hrozný vzpomínky z dětství, když už jsem teda jako byla starší. Ne, ne do těch pěti let v tom domečku to беру jenom jako takovou idylku, ale tady už potom si vybavuji, že jsme na Štědrý den se ségrou hlídkovaly u okna, jestli přijede nebo nepřijede táta. A fakt jsme nechtěly, aby přijel, protože to prostě způsobilo úplně strašný ... to je jak když hodíte granát někam. Všechno, co tam jako fungovalo fungovat přestane. Všechno se rozbije, všechno se zničí. A my jsme prostě toužily po jako krásných pokojných Vánocích a ten táta obvykle přijel nějakými s cizími lidmi, nějakými fousáčkami prostě a já jsem, ehm. Nechtěly jsme, máma taky nechtěla. Ale máma prostě byla, to byla opravdu svatá osoba. Já nechápu, jak to mohla vydržet jo, Já bych, ehm. To prostě bylo jako když vnikne uragán do pastoušky, to (smích Marta). Nezůstal kámen na kameni. Takže my jsme nechtěly, aby přijel, pro nás to byla noční můra, že táta přijede na Vánoce. Takže když se podařilo, že nepřijel, že byl někde v Praze, tak jsme byly jako strašně šťastný, že máme klidný Vánoce. Třeba to mám zkreslený ty vzpomínky. Ale prostě tohle mi fakt jako utkvělo, že to prostě bylo narušení, narušení té idylky.

Marta poté popisuje, jaké to měli doma, když měl její otec ochranný dohled. *A ten ochranný dohled, nevím, jestli trval tři roky nebo pět let, ale docela dlouho, a to pro něj... Už to pro něj*

bylo jako nemožný to vydržet už. On prostě jako nebyl člověk, který by dokázal žít normálním rodinným životem. Přesto, že si to v tom vězení představoval, že to tak bude. Když jsem četla ty dopisy, který si psali táta s mámou, tak on měl že jo představu, že normálně se k nám vrátí, a že bude žít tím pokojným rodinným životem, ale nebyl toho vůbec v žádném případě schopný. Prostě byl jak lev v kleci, když musel být tady pořád doma a pak když že jo oni ho různě vždy zavřeli, pustili. Že jo, bylo to takový jako. Potom byl vlastně ještě zavřený v té Stráži pod Ralskem. To bylo to poslední věznění. Ehm, někdy kolem toho roku osmdesát devět a, a pak se to začalo rozpadat ten vztah našich, protože s nim se prostě nedalo žít fakt jako. To nebyl člověk, se kterým by se dalo žít v jedné domácnosti nějakým normálním způsobem. To se jako opravdu divím, že to máma jako vydržela všechno. Že on třeba strašně na ni řval úplně, kvůli všemu se rozčiloval. To byly úplně takový banality, který ehm já nevím kvůli tomu, že nemáme cibuli, kvůli tomu že. Vždycky jako od nekad' přijel a snažil se nastolit ten pořádek, jak to jako má být.

Já jsem ho milovala jako malá přes ty pohádky, který nám posílal a přes to, jak nám třeba četl. Četl nám Pejska a kočičku, Mumínky, Alenku v říši divů. To jsou opravdu jako, mám vzpomínky na krásné jako idylické chvíle, kdy jsme tady na něm jako seděly poskládaný na gauči a on nám četl a byl hrozně milý. Ale potom později to právě přešlo v to, že jsem ho v té pubertě nemohla vůbec vystát.

A on byl jako vtipný. Třeba když se tam objevil pes, tak táta řekl „Hele, veverka.“ (smích Marta). Jo jako takže to jako byla sranda. A my jsme byly s Františkou na palandě a táta seděl jako níž a dívaly jsme se a ten Dalas a my jsme mu třeba pouštěly na hlavu umělého pavouka a takový kraviny a táta nás prostě jako honil, a tak a byla to prostě jako sranda. Tak to si jako vybavuji, že když byl střízlivý, tak byl skvělý prostě. I jako když, no, i právě tím, jak nám třeba jako četl. Když se jako dokázal nerozčilovat, tak byl jako nesmírně milý a vtipný a laskavý a bylo to jako fajn. Myslím si, že kdyby ho ti komouši nezničili v těch vězeních, tak mohl být třeba úplně jiný táta...

Jak je výše zmíněno, jeho dcera podotkla, že jejího otce nejvíce zničila vězení. Má další otázka tedy směřovala tímto směrem. *Vy jste ho vlastně nezažila před tím vězením.* Marta: *No, no právě, nezažila, přesně tak. A to člověk jako – já sama si neumím představit, co by se semnou stalo, kdybych takhle dlouho byla ve vězení. A ještě v těch Valdicích, s těmi nejtěžšími zločinci. To si podle mě nikdo neumí představit a nedá se to nijak soudit. Takže já*

to tak беру, že prostě prožil to, co prožil a já se na něj vůbec nezlobím za to, jaký byl táta. Prostě nedokázal být lepší, prostě to nedokázal líp no.

Marta Jirousová popisuje, že aktivitě svého otce moc nerozuměla. To, co její otec dělal pochopila až v dospělosti. *Hm, moc ne. Já jsem jenom jako věděla, že, že nic jako špatného neudělal, ale jinak jsem tomu jako moc nerozuměla. Jako věděly jsme jen jako nějaký slova, o kterých jsme nevěděly, co znamenají. Že je tam kvůli časopisu Vokno. No a co si má v tom jako člověk představit. Nic! Takže jsem to potom všechno pochopila až později. Jeho aktivitu ale vnímala pozitivně. Jo pozitivně, naprosto pozitivně.*

Její otec měl světlé i temné chvíle. V dětství k němu měla pozitivní vztah, když byl klidný a strýzlivý. Dokud ho tedy něco nerozčílilo, nebo nebyl pod vlivem alkoholu. Zároveň ale celkový vztah ke svému otci reflektuje tak, že to, jaký otec byl, mu nemá za zlé. Zažil těžké chvíle, které se nedají vrátit zpátky. Když měla Marta děti a její otec se stal dědečkem, popisuje ho jako kouzelného a milého dědu.

Jakub Stárek se k vztahu se svým otcem vyjadřuje kladně. I když jeho otec často zastával tvrdší výchovu, v tom smyslu, že „nešel pro ránu daleko“, reflektuje to tak, jakože to tehdy bylo běžné. *Tak táta si jako nikdy nebral moc servítky a jako ... ted', myslím si že ty věci, který víme, že už nefungují, jako třeba tělesný tresty, tak jsem dostal facku a pohlavek, že jsem jako udělal kotrmelec a tak. Tak jako ten, ten... ale jako to tehdy bylo úplně běžný, zase na druhou stranu.*

Celkově se tedy ke vztahu k otci vyjadřoval velmi kladně. *Určitě! táta, ano, to můžeme klidně takhle říct, že táta je v tomhle můj jako vzor, a... myslím, že jednu z věcí, když se jako ohlídnou zpátky na ten, ten... když vlastně si přečtu jeho životopis nebo – znám ho jo, ten, ten, ale když si vlastně uvědomím, co táta všechno udělal, tak pro mě ... vždycky přijde otázka, kterou si člověk pokládá, jestli by zvládnul v té situaci, ve které byl, s těmi příběhy, které znám, můžu nějaké říct, tak jestli bych zvládnul být stejně jako silný jako on, jo. Nevzdat to, s výhledem toho, že prostě budete tři roky někde za mřížemi, jo. V nejtěžším nápravném zařízení, který – vedle vás budou jakoby vrazi a tady tyhle. A on to věděl, a přesto prostě, přes jako jakýkoliv nabídky, který dostal na to aby ... prostě to změnil, tak jako by zůstal, a udržel tu, tu linii. Ono to podle mě nebylo kvůli tomu, že by jako slepě šel za nějakým cílem, ale věděl, že když to neudělá, tak v takovém případě už to neudělá nikdo další. Jako že prostě když nebude jít tím příkladem, tak v takovém případě ... jsou potřeba i mučedníci, a on to nedělal jako*

z důvodu, že by jako obsesivně za tím šel, ale prostě jako velmi pragmatickou úvahu, že to takhle prostě má být, a že prostě někdo jít do toho vězení musí. A protože nevěřil v to, že to, co dělá, je špatně no. Takže v tomhle ohledu je jako pro mě velikánským vzorem, a sám si pokládám otázku, že pokud bych byl – a doufám, že nikdy nebudu postaven do takhle jako těžké situace, rozhodování o sobě, o svoji rodině, vlastně o osudu svých nejbližších, kamarádů a známých, tak ... pokládám si otázku, jestli bych to dokázal vzít tak jako ... odpovědně, jako on. Nebo tak silně, tak správně, jako to udělal on. Jak je v citaci zmíněno, otce vnímá jako svůj vzor, který si i v nelehké době stál za svým cílem.

Ondřej Němec vnímal svého tátu jako vzdálenou autoritu. I přesto, že se jeho otec snažil zapojovat do běžných rodinných činností Ondřej popisuje, že v podstatě neustále pracoval. *Ten náš táta byl prostě intelektuál, který měl svou pracovnu, knihovnu a pořád něco psal, pracoval a tak, a my jako děti jsme ho měli jako takového trošku vzdáleného. Jeho otec si s ním tedy, jak již bylo výše zmíněno, hrál pouze jednou za rok, zároveň ale se je, jakožto jeho děti, snažil spíše edukovat. V podstatě furt něco četl, redigoval, překládal, pořád něco... Takže táta furt jako něco dělal, ale samozřejmě že chodil s námi na výlety a on jak byl taky skaut, původně, tak jako o té přírodě toho strašně moc věděl. To zas jako to. On věděl o čemkoliv! Já jsem fakt jako byl v šoku, když jsem začal fotit a on prostě sáhl do té knihovny, tam vytáhl několik fotografických monografií, který já vůbec netušil, že tam má, a začal mi vykládat o těch autorech...*

Vztah s otcem tedy měl, ale jeho otec zkrátka neustále pracoval. *Ale jezdil s námi taky na ty výlety vždycky. Už když jsme byly úplně děti, tak táta přijel za námi na tu chalupu, a to bylo třeba... Táta přijel za námi do té Světlé, na nějakou chalupu v severních Čechách a měl na zádech batoh! A my jsme úplně, „Tati! Ty jo, ty máš batoh!“ a on říkal, „Jedu na chatu, tak mám ruksak, to je přece jasný!“ . Postavil ten ruksak, z něj vyndal svetr a tu svoji aktovku plnou knih, kterou normálně nosil v ruce! To vyndal z toho batohu a nic jiného v něm neměl (smích Ondřej).*

Jeho otec měl později vztah také s Věrou Jirousovou, se kterou má syna Tobiáše Jirouse¹⁹ a všichni žili nějakou dobu ve společné domácnosti v Ječné, i společně s Ondřejovou matkou Danou Němcovou, která měla v té době vztah s Ivanem M. Jirousem. I přes to měl Ondřej se

---

¹⁹ Poznámka autorky: s Jiřím Němcem měla Věra Jirousová i syna Daniela Rejchrtu, ale toho dali k adopci, tudíž s Tobiášem nevyrostal.

svými rodiči vztahy pozitivní. *A do dnes jako mám pocit, že máma si některý momenty dnes jako trošku vyčítá, že to prostě mohlo být jinak, protože jsme opravdu žili jako v takovém dost neortodoxním společenství, nebo domácnosti, kdy vlastně ten náš táta žil s tou Věrou Jirousovou, a máma s tím Martinem Jirousem jo, takže v tom bytě vlastně byly dvě takový jako. Ale nám to přišlo, že vlastně alespoň jsou všichni doma a všichni jsme byli takový... že ten vnější svět jsme moc nepotřebovali vlastně.*

O Tobiášovi se však v našem rozhovoru jako o svém bratrovi nevyjadřoval i přes to, že spolu bydleli v jedné domácnosti. V rozhovoru však zmiňuje, jak se k nim nastěhovala Věra Jirousová. *To byl dvě stě metrový byt v té Ječné a vlastně postupně se tam nastěhovalo spousta těch kamarádů. Nebo pak tam bydlela ta Věra Jirousová, Magor tam taky bydlel, nebo tenkrát ještě. Věra se jim, jakožto dětem, částečně taky věnovala. A on (Ivan Martin Jirous) nás i vodil po různých ateliérech, že jsme jako u těch lidí, který vlastně nemohli vystavovat, takže na výstavy jsme chodili i s Věrou ještě... I s tou Věrou jsme chodili na ty výstavy, kde ona o každém obraze nám prostě povídala.*

Ondřej popisuje, že když byl starší, jeho táta sice bydlel v Ječné, ale často docházel do jiného bytu za Věrou Jirousovou a Tobiášem. Následující citace je vyňata z části rozhovoru, kde jsem se Ondřeje ptala, jak vnímal otcům odchod do exilu. *No to bylo smutný no! Ale já už, vlastně tenkrát táta, takhle. To vlastně někdy kolem toho roku sedmdesát devět holky, sestry moje, řekly té Věře, ať už se prostě odstěhuje. Protože ona je nějak štvála a ona byla složitá Věra,*

takže –

Tazatel: - A ona tam bydlela nastálo?

Ondřej: *Jo. S Tobiášem. No a prostě ještě nějak ty holky ji řekly. A ona měla být přítom, ale ten měli vypůjčený a bylo to na Balabence, tam co původně bydleli s tím Martinem, a tak ona ho pak vyměnila někam do Navrátilky a odstěhovala se. A ten táta tak jako pendloval, že byl chvílema v té Navrátilce, chodil do té Ječné, protože to bylo kousek vedle, že jo. Citace naznačuje, že vztahy s otcem byly po jeho částečném odchodu za Věrou Jirousovou slabší.*

Je patrné, že měl Ondřej se svou matkou silnější vztah než se svým otcem. Jak již zde bylo zmíněno, spíše se jim věnovala matka. Je důležité poznamenat, že Ondřej byl ze sedmi dětí. Do toho ještě když bydleli ve zmíněném bytě v Ječné, kam chodilo spousta lidí, kteří tam přespávali, či hledali azyl, a jeho matka je vždy přijala. *Že jo že tam každý den někdo přespával, nebo prostě ty mimopražský máničky tam jezdili že jo, protože věděli, že v té Ječné ten Azyl vždycky tak nějak jako bude. A... a hlavně ta máma, jak to zvládala!*

I přes to, že dle jeho slov preferovali jeho rodiče výchovu nerepresivní, jeho matka určovala nějaké hranice, zastávala výchovu a vnímal ji s respektem. *A vím, že jednou jsem takhle přišel domů a byl tam jsem takový jako... no měl jsem pár piv no. A máma tak na mě kouká, a říká mi „Zdá se mi, že moc piješ!“ a já tak jako v těch sedmnácti, „Jak moc?!“. A ona se na mě jenom tak podívala a říká, „Pravidelně.“ A to mě teda jako spadla čelist a už jsem neřekl ani slovo (smích Ondřej) ...No, jo, že máma jako v tomhle ona byla samozřejmě jako přísná, jo. By se dalo říct. Nebo řekla prostě „Bude to tak a tak“ a deme a jako děti, když prostě jako do kostela jsme chodili, ale tak zase my jsme se nebránili, že jo. Jo nebo někdy ale i se mi stalo, že na Zelený čtvrtek prostě Velikonoce, že jo a máma že jako všichni jdou do kostela a jak to, že ty nechceš jít. Tak jako to byla někdy taková dotčená, no.*

Ondřej Němec práci svých rodičů vnímal a reflektuje ji velmi pozitivně. *A my jsme ty rodiče, to, co oni dělali, jsme brali jako naprosto bezvadný a skvělý. V rozhovoru následně povídal o otcově práci, ke které se vyjadřoval následovně. Jako vždycky jsem ho hrozně jako... všichni jsme ho strašně jako uznávali a brali, ale on možná to měl tak, že bylo důležitější, co dělá prostě pro všechny ostatní lidi než jenom prostě pro nás, jo. Nebo že to, co dělá i pro všechny ostatní lidi, tak že to dělá vlastně i pro nás, jo.*

O vztahu s mámou se Ondřej vyjadřuje čistě pozitivně. Mimo jiné ji obdivuje, jak to tehdy dokázala vše zvládnout. (Výchovu) *Zastávala spíš máma. Ten táta říkám, byl taková autorita naprostá... absolutní. Ale jako ten dennodenní prostě, ten dennodenní s námi to byla máma, že jo. Která vlastně byla doma hodně.*

Když Tobiáš Jirous bydlel s matkou v Ječné, byl pro něj jeho vztah s rodiči velmi matoucí. *Vlastně jsem se hlavně v tom jakoby neorientoval. Nevěděl jsem přesně kdo je můj otec. Nevěděl jsem úplně přesně – jako věděl jsem kdo je ta moje máma a pak je tam ještě jedna máma, jiných dětí! Který jsou moji sourozenci, ale zároveň jenom napůl. A bylo to velmi matoucí. Jako v podstatě neměl jsem pocit domova, měl jsem spíš pocit, že jsem na návštěvě, u nějaké rodiny.*

Tobiáš měl silný vztah se svou mámou. *Jako ten vztah s mámou byl extrémně silný, protože vlastně jsem nikoho jiného neměl! To bylo vlastně až jako nezdravé. Jak se říká, že se někdo drží máminy sukně, tak to já jsem se držel přímo doslovně, té máminy sukně. A co to šlo. Jak ale popisuje v jiné části rozhovoru, vnímal ji spíše jako „partáka“. Na otázku, jaké měl vztahy s mámou odpověděl následovně, *Jako s mámou.... no s mámou, byl jsem její takový support.**

Takový parták bez těch partáckých pravomocí. Onen silný vztah s mámou byl umocněn tím, že se o něj jeho biologický otec nezajímal. Zároveň krom jeho bratra, který byl adoptován byl jediným máminým synem, tudíž se o něj i velmi bála; zejména tedy po tom, co měl v bytě v Ječné nehodu, kde se opařil horkou vodou z hrnce. Takže byla myslím jako trošku úzkostnější, víc, než by bylo možné... Vztah s matkou měl tedy velmi intenzivní, ale jak řekl Tobiáš, spíše „partácký“.

Svého otce, kterého měl v rodném listu vnímal spíše jako kmotra. *A teď že jo můj otec se ke mně nějak nepřihlásil a potom emigroval. A v rodném listě se jako otec podepsal můj vlastně jako ne biologický otec, ale vlastně Ivan Martin Jirous. Takže což znamenalo i to, že potom na mě platil i výživné. Tak je to zajímavé, já ho vlastně – dneska už spíš беру, jako svého kmotra, Ivana* *Martina* *Jirouse...*
Paradoxní bylo právě to, že jak jsem byl vedený jako jeho syn, on jako můj otec, tak ze zákona měl vlastně mámě na mě platit alimenty, protože oni byli rozvedení potom, že jo. Prostě on si vzal Juliánu. Ale nikdo to po něm samozřejmě nevyžadoval. Já jsem nebyl jeho dítě, takže alimenty nikdy neplatil, ale v tom výkonu trestu mu to začali strhávat automaticky... Takže to byl takový hrozně divný pocit, jako cítil jsem se mu právě jako za to i zavázaný...

I když svého otce (který byl uveden v rodném listě) vnímal jako kmotra, dodává, že vtať s ním měl velmi dobrý. *A, no ten vztah jsme měli vlastně jako skvělý. On mě měl hrozně rád, akorát že byl velkou část mého dospívání zavřený v kriminále. Jak následně Tobiáš dodává, No já jsem tyhle otcovské pudý jsem si vyřešil už po svém. Takže jsem měl toho Egona Bondyho, v té Telči...*

Přesto, že v rozhovoru mluvil jako o svém otci o Jiřím Němcovi, dodává však, že vztahy otec – syn se nikdy pořádně nepodařily navázat. *To se tak moc nepodařilo, no. Ne úplně.*

Tobiáš Jirous se v rozhovoru vyjadřoval zejména k mámině práci, což lze s ohledem na jeho tehdejší rodinnou situaci pochopit. Když se ho v první třídě zeptala učitelka, odpověděl takto, *„Matka je chartistka“, protože jsem myslel, jakože to je povolání, že někdo chodí takhle do práce. Věděl jsem, že je s tím spousta práce s tou Chartou, tak mi to přišlo... takže mi to přišlo, jakože normálka. V této citaci je zjevné, že máminu práci uvědomoval již v raném dětství. Na konci rozhovoru dodal, že měl pocit, že jeho matka byla jakožto básnička ve stínu Ivana Jirouse. No, pak jsem měl vždycky jako pocit, že je jako básnička a autorka opomíjená, oproti Jirousovi jako Ivanu Martinovi. Tak a čirou náhodu vlastně jsem objevil ty její deníky z těch padesátých let, tak to jsem teďka udělal jako knížku editorsky. To je moc fajn, to jsem*

měl z toho radost. Od té doby to jako rozvířilo asi o mámě nějaké jako povědomí a už jsou o tom napsané čtyři diplomky, o mámě. Je tedy zjevné, že v dospělosti mámu podporoval.

4.7. Pohled výzkumníka

Na základě řečeného se mi zdá důležité dodat, že dané příběhy jsou sice odvyprávěny z dětského pohledu, ovšem reflektovány dospělým člověkem. Tento fakt vyzdvihl jeden narátor, který na konci rozhovoru dodal, že se dříve na své dětství díval až příliš pozitivně. Ve všem se snažil hledat to dobré, zkrátka zobrazovat si svou osobní historii lépe, než jaká ve skutečnosti byla. Až s věkem a větším odstupem nahlížení na prožité situace si začal připouštět i negativní pocity či situace, které jeho dětstvím prostupovaly.

Tento aspekt nahlížení na prožitou situaci můžeme z rozhovorů vyčíst u všech narátorů. Jeden z narátorů explicitně popsal tento jev ve svém životním vyprávění. V rozhovoru podotkl, že jeho dřívější interview o rodičích byly jiné; šťastnější, než jak své dětství vnímal, jak si dle jeho slov sám snažil nalhat. Dodal však, že je velmi důležité si připustit i ony negativní aspekty. Ač to rodičům nemá za zlé, nebyli úplně dle jeho představ. Potom taky dodal, že své děti vychovává jinak, že nechce dané chyby opakovat.

V kontextu s převyprávěním minulého je namístě zmínit, že v narátorově interpretaci je důležitější hledat možnost odehrání minulého, než skutečného, „Tyto příběhy často kladou důraz ne na to, jak se věci skutečně odehrávaly, ale jak se *mohly* nebo *měly* odehrát, důležitější než skutečnost je tedy možnost. Odkrývají kýženější alternativy, na než by podle vypravěčů mohlo dojít...“ (Portelli, 2020: 120). Přeci jen hledáme onen dětský pohled na jedince či svět než skutečnou realitu minulosti. Z tohoto pohledu bychom měli nahlížet na celou empirickou část. Nyní dospělé děti vyprávěly své příběhy – povětšinou s odstupem.

Při rozhovorech se ale u každého narátora stalo, že se do nějaké vyprávěné situace vžili zcela dětským pohledem. Většinou to bylo v kontextu s naprosto běžnou situací, například když ztratilo dané dítě míč, či mělo sešit s potiskem, který se mu velmi líbil. Krásné na tomto jevu bylo to, že narátoři daný (dejme tomu často nepodstatný, či kontextuálně vytržený) příběh vyprávěli s ohromným nadšením. Rozpovídali se o konkrétní situaci a dopodrobna popsali i ten nejmenší detail, od počasí, jaké toho dne bylo přes barvu motýlka, který na daném sešitu

byl.

Ještě bych na tomto jevu chtěla podotknout, že se děl primárně v částech vyprávění, které byly pro narátora emočně těžší. Tuto situaci jsem vyzorovala zejména u paraverbálních, či nonverbálních projevů. Abych demonstrovala situaci, narátor ku příkladu mluvil o svém rodiči, a postupem vyprávění začal zacházet i do negativních popisů, či si vzpomínat na nehezké chvíle; o tom, jak byl daný rodič pod vlivem alkoholu, či občas násilnější, než by bylo třeba. V tu chvíli se narátor ponořil do svého vyprávění a začal se mu klepat hlas, cukal nohou, nebo si držel ruce. Po takto extrémnější situaci ale začal samovolně přecházet k situaci, která ač neměla úplně plynulý přechod v daném kontextu, tak byla vyprávěna s dětským pohledem tak silným, jak jsem u narátorů za celý rozhovor nezaznamenala. Častokrát pochmurnější části rozhovoru tedy vzápětí rozsvítil jejich úsměv a plné zapálení do přesného popisu situace.

Bohužel jsem většinu těchto příběhů, kdy se narátoři do svého dětství vžili, z finální empirické části vyřadila. Tento typ vyprávění zní v přeepsané formě naprosto obyčejně, ani s paraverbálními projevy narátorů „v závorkách“ tedy nelze plně vyjádřit celý obsah. „Přehlížení oraloty orálních zdrojů má přímý dopad na interpretativní teorii.“ (Porteli, 2020: 65), bez zvukového záznamu, kde by byl slyšet minimálně narátorův tón hlasu, by nezněl daný interpretační cíl vypravěče tak, jak to vyplynulo z dané situace. Také se však dané situace i interpretace narátorů velmi lišily, a nešlo je zahrnout do nějakého smysluplného celku. Každý mluvil svým „silným dětským hlasem“ o jiné dětské historce, která by zkrátka v celkovém kontextu nedávala smysl.

Z výše zmíněných rozvorů je ještě nutné podotknout, že ač můžou znít některé napsané části rozhovorů silně, v ústech narátorů byly často zmíněny s velkou lehkostí. Je tedy častokrát pro čtenáře důležité na rozhovory nenahlížet s odstupem, ale spíše s jakýmsi osobním vžitím do situace.

Většina jedinců hovoří o situacích, které se mohou společnosti zdát jakožto emočně silně zabarvené, s jistou jemností. Nezřídka z rozhovorů vyplynulo, že nepřisuzují danému výroku tak silnou hodnotu, jakou v nich my, jakožto nestranní čtenáři, můžeme vyčíst. Když se ale jakožto čtenář pokusíte vžít do dané doby, která vůbec nepatřila mezi lehké, můžete nahlédnout do situace narátorů, pro které byly silné (v negativním slova smyslu) zážitky „denní chléb“. Počínaje oněmi domovními prohlídkami, konče faktem, že jeden z vašich rodičů je zavřen ve vězení. Ano, tyto situace interpretují spíše s negativním podtextem, ale ne tak silným,

jako třeba vnímají to, když byl na ně otec/matka bezdůvodně zlý*á. I z příběhů je tedy zřejmé, že „dětské křivdy“ v domácnosti vnímaly děti hůře než perzekuci režimu, či společnosti.

Rodinný kruh (ať už širší, jako v případě Ondřeje Němce, nebo velmi úzký, jako u Marty Jirousově) byl ve všech rodinách základním stavebním kamenem. I když v některých případech nemuseli být rodiče z výchovného hlediska zdatní, vždy se snažili dětem poskytnout alespoň částečně stabilní domov, aby se jejich potomci nemuseli bát. Narátoři tento fakt zpětně vnímali velmi zásadně. Ono vnímání bylo ještě podpořeno věkem vypravěčů. Všichni již měli své vlastní děti, a tak dokázali uznat tehdejší ochránářskou roli jejich rodičů. Dva narátoři poté v rozhovoru zdůraznili fakt, že neví, zdali by oni v této situaci dokázali být takoví, jako jejich rodiče. U těchto dvou v celém rozhovoru rezonoval pocit bezpečí, kteří jim jejich rodiče dokázali poskytnout i přes nejednu nelehkou situaci.

Také je vhodné znovu připomenout, že na rodiče narátorů nahlížíme čistě skrze pohled jejich dětí, ač se aktivity rodičů prolínaly i do vztahu s dětmi. Přestože je děti vnímaly jako rodiče, stále hovořily o drobných nuancích, kdy reflektovaly jejich dějinné postavení.

Přes aktivity jejich rodičů ve společnosti se ke všem osloveným dětem stavěli jejich rodiče vesměs z oné rodičovské pozice. Všechny děti měly alespoň částečné zázemí a minimálně jednoho rodiče, který jim byl oporou. Pokud si čtenář této práce rozšíří znalosti o literaturu, kterou vydali rodiče dětí, tak pochopí hlubší jejich vztahu. Ať matka či otec se vesměs ve svých dílech vyjadřují o vztahu ke svým dětem jako o velmi silném (ku příkladu dopisy Dany Němcové svým dětem, které psala, když byla ve vězení). Toto téma by bylo vhodné reflektovat v jiné práci, kde by se výzkumník zaměřil na ono vzájemné vnímání rodič-dítě s důrazem na písemné zdroje.

Ona zmínka o aktivitách (či řekněme povolání) rodičů se objevovala u každého narátora, ale dle mého názoru to bylo vždy z onoho pohledu s odstupem. Když tedy narátoři mluví o svých rodičích v kariérním kontextu, je nutné na jejich interpretaci nahlížet s dospělým odstupem. Nejednalo se o jejich dětské vnímání rodiče, ale spíše o nějaký faktický rys daného člověka, který si s postupem času dospívající děti uvědomily v průběhu socializačního procesu. Tyto části příběhu bychom tedy měli číst s odstupem a nehledat v nich dětské nuance (až na výjimky, kdy třeba Tobiáš v první třídě řekl, že je jeho máma chartistka – jednalo se o příklad z raného dětství, kdy i v rozhovoru přiznal že tomu, co dělala jeho matka moc nerozuměl).

Jak jsem zde již podotkla, v procesu analýzy narativních rozhovorů bylo nezbytné rozhodnutí o vyloučení určitého obsahu do závěrečné empirické fáze. Tento rozhodovací proces měl zásadní význam pro zajištění jasnosti a relevance výzkumu. Ve všech rozhovorech se objevovaly duplicitní informace. Některé části rozhovorů se tedy překrývaly, nebo nesly nadbytečné informace v odpovědích účastníku. Vyloučení opakujícího se obsahu zachovalo stručnější prezentaci dat, a zároveň rozmanitost pohledů. Ku příkladu se jednalo o opakování určitých zažitých situací, které byly odvyprávěny stejně, či až příliš podrobný popis rodinných přátel apod.

Přesto, že narativní rozhovory poskytují bohaté a rozmanité perspektivy, některé části rozhovorů se odchylovaly od ústředního tématu. Tyto části byly tedy také vyloučeny z empirické části práce, aby si tento výzkum zachoval soudržnost a relevanci.

Zároveň bylo nezbytné upřednostňovat etické zásady narátorů před kvalitou výzkumu. Ač tedy nějaké části příběhu byly velmi zajímavé pro tuto práci, bylo nutné je vyloučit kvůli etické integritě účastníků výzkumu. Tento jev se stal u dvou rozhovorů, kdy se narátor rozpovídal o příliš citlivých informacích, a na jeho přání byly tyto informace odebrány z přepisu rozhovoru.

Tento proces rozhodování o vyloučení určitého obsahu byl velmi náročný. Identifikovat a odebrat něco, co ač do práce úplně nezapadá, ale stále se jednalo o zajímavou část, bylo pracné. Dle mého názoru si ale práce zachovala onu relevanci a jasnost, díky citovaným částem rozhovoru.

Při rozhovorech se mi naskytl pohled na jeden kuriózní jev. První otázka byla u všech vedených rozhovorů stejná, a tedy jaké bylo jejich dětství. Odpovědi narátorů se dají shrnout do dvou skupin. V jedné skupině začínali fakticky popisovat své dětství a dostávali se k pozitivnějším tématům, která potom v rozhovoru přesahovaly. Druhá část narátorů odpovídala rozvážněji, často začala hned na začátku řešit nějaké konkrétnější situace a celkově negativnější příběhy. V daném rozhovoru poté převažovala pochmurnější a vážnější témata.

Na závěr této kapitoly bych chtěla zdůraznit, „... že narátor v průběhu vyprávění podrobuje své vzpomínky analýze a interpretaci, neboť dílem spontánně, dílem záměrně „tvoří“ svůj příběh „na pozadí doby““ (Vaněk, Mücke, 2022: 201). Je tedy stále důležité nahlížet na rozhovory subjektivně, protože každá narátorova interpretace „prožitého“ byla jiná.

5. Závěr

V této diplomové práci mi šlo o to ukázat svět dětí žijících v rodinách lidí počítajících se k českému undergroundu v období pozdního socialismu. Zajímalo mě, jak vzpomínají na svou výchovu, na rodiče a na prostředí, v němž vyrůstaly. Dané téma poskytne nejen hlubší vhled na představitele undergroundu, jakožto na rodiče svých dětí, ale i náhled do zmíněné kultury a jejímu případnému vlivu na vnímání dětí, které v jejím prostředí vyrůstaly. Prostřednictvím narativních rozhovorů byly získány nové poznatky o daných představitelích, či kultuře obecně.

Co se týče výchovy, byly odpovědi narátorů částečně rozporuplné. Dva narátoři potvrdili, že jejich výchova byla ze strany obou rodičů nerepresivní. Ač se tedy stanovovaly základní mantinely výchovy, rodiče byli stále mírní. V této perspektivě lze ještě zhodnotit, že výchovu zastávala převážně matka. Jeden aktér výzkumu usoudil, že se v podstatě vychovával sám. Jiný zase podotkl, že na výchově se podíleli oba jeho rodiče, případně prarodiče. Rozhovory zároveň ukazují, že pouze jeden rodič, který byl zapojen do undergroundové kultury se podílel na výchově velmi aktivně. Aktivity zbylých rodičů byly v kontextu výchovy spíše pasivní.

Na otázku, jestli děti dokázaly pochopit závažnost určitých situací lze odpovědět dvěma způsoby. Půlka narátorů si závažnost neuvědomovala. Možný závěr může být takový, že jejich rodiče dokázali vytvořit bezpečné prostředí klidně i při domovní prohlídce. Popisují domovní prohlídku jako dobrodružný film, nebo si pamatují domovní prohlídky, které byly pro ně jakožto pro děti nějakým způsobem výrazné; ku příkladu, když jim zabavili hračky. Jeden narátor potom odpověděl tak, že si závažnost situace uvědomoval, ale až v pozdějším dětství (pubertě), kdy dokázal některé situace vidět z perspektivy dospělého. Jiný narátor se pro změnu vyjádřil, že si nebezpečí uvědomoval již od velmi raného dětství. Tento fakt ale může být podpořen tím, že vyrůstal pouze s matkou. Roli hrál strach, že bude odveden do dětského domova, nebo že zůstane sám.

Všichni aktéři výzkumu vnímali perzekuci či šikanu i od lidí z okolí svého bydliště, případně školy. Někteří ji vnímali laxněji, toto vnímání komentovali tak, že z dětského pohledu jim to nepřišlo tak závažné, uvědomění tedy přišlo až s dospívajícím věkem. Jiní zase perzekuci vnímali velmi silně. Buď se uzavřeli ve svém sociálním prostoru se svou rodinou či přáteli,

nebo byli odkázáni zmíněné období přetrpět. Z rozhovorů ale můžeme vyvodit, že tento typ perzekuce kvůli aktivitě jejich rodičů pominul s listopadovou revolucí.

K závěru výzkumu lze říci, že prostředí pro výchovu dětí bylo odlišné. Děti zažívaly domovní prohlídky, některé častěji, jiné méně. Jejich rodiče byli často na výslechu, zadržení na tzv. čtyřicet osm hodin, či dokonce ve vězení. Půlka narátorů vyrůstala v prostředí, kde byli časté večerní akce, či jejich slovy „mejdany“. Za ostatnímu narátory chodili domů návštěvy hudebníků, novinářů apod. Některé děti chodily (spolu s rodiči) na koncerty. Jejich výchovné prostředí tedy nelze považovat za úplně běžné. Jeden z narátorů dokonce od útlého dětství cestoval se svou matkou po undergroundových „barácích“.

Jednou ze stěžejních myšlenek, které z rozhovorů vyplynuly, je síla této kultury na životy jedinců. Děti představitelů undergroundu vyrůstaly v prostředí plném kreativity a uměleckých projevů; byly tak vystaveny bohatým zkušenostem a nekonvenčnímu způsobu života. Tento fakt často vedl k posílení smyslu pro individualitu, či příklonu k uměleckým formám sebevyjádření. Lze tedy říci, že ono prostředí, ve kterém vyrůstaly, mělo vliv na jejich další životní dráhy. Tři ze čtyř narátorů se alespoň částečně živí uměleckou činností. Jsou fotografové, výtvarníci či básníci. Jeden z narátorů se vydal cestou politiky. Svou kariéru v rozhovoru popisoval s odkazem na své rodiče, tedy že jeho otec chtěl vždy jít do politiky, ale kvůli své porevoluční kariéře nemohl; jeho syn byl tedy „politický vyslanec“ za jejich rodinu.

Závěrem lze říci, že tato práce přispívá k dosavadním poznatkům tím, že nabízí diferencované zkoumání undergroundové kultury optikou dětí, které v ní (třeba i jen částečně) vyrůstaly. Každé z dětí má však dosti specifické vzpomínky, které se tudíž nedají zobecnit. Nelze tedy vytvořit nějaké celkové schéma světa dětí, které v dané kultuře vyrůstaly. Lišily se dokonce i vzpomínky dětí vyrůstající v jedné domácnosti. I přes podobné vnější jevy, ve smyslu ostrakizace ze strany spolužáků, či zažívání domovních prohlídek, se není možno dobrat k obecně platné rekonstrukci dějin.

Poznatky získané z tohoto výzkumu mohou přispět či inspirovat k chápání mezigeneračního přenosu kulturních hodnot, či poskytnout základní půdu pro další zkoumání v příbuzných společenskovedních oborech.

Prameny a literatura

Odborná literatura

BRYMAN, Alan, ed. *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press, 2012. ISBN 978-0-19-958805-3.

MÁJÍČEK POLIAKOVÁ, Martina, Jakub RAŠKA a Václav SMYČKA, ed. *Uzel na kapesníku: vzpomínka a narativní konstrukce dějin*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-519-3.

NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

PORTELLI, Alessandro. *Smrt Luigiho Trastulliho a jiné příběhy: forma a význam v orální historii*. Přeložila Jana TOMEČKOVÁ. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-4550-6.

VANĚK, Miroslav; MÜCKE, Pavel a PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.

VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 3., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2022. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-5335-8.

Prameny

JIROUS, Ivan Martin. *Magor dětem: 1982-1986*. Ilustroval Marta VESELÁ-JIROUSOVÁ. Praha: Torst, 2009. ISBN 978-80-7215-367-1.

LINKOVÁ, Marcela a STRAKOVÁ, Naďa (ed.). *Bytová revolta: jak ženy dělaly dissent*. Praha: Academia, 2017. ISBN 978-80-7330-302-0.

Vokno: časopis pro druhou i jinou kulturu. Praha: Pulchra, 2022-. ISBN 978-80-7564-084-0.

NĚMCOVÁ, Dana. *"Děj se co děj, nemáte se čeho bát..."*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2021. ISBN 978-80-7215-689-4

Rozhovory

Rozhovor s Ondřejem Němcem, Praha, 22.3. 2023 (celkem 133 minut), prezenční formou, nahrála Ema Diblíková

Rozhovor s Jakubem Stárkem, Praha, 13.3. 2023 (celkem 44 minut), prezenční formou, nahrála Ema Diblíková

Rozhovor s Martou Veselou Jirousovou, Stará Říše, 11.4. 2023 (celkem 55 minut), prezenční formou, nahrála Ema Diblíková

Rozhovor s Tobiášem Jirousem, Praha, 6.5. 2023 (celkem 140 minut), prezenční formou, nahrála Ema Diblíková

Internetové zdroje

Blísa, A. IVAN M. JIROUS - ZPRÁVA O TŘETÍM ČESKÉM HUDEBNÍM OBROZENÍ, 2013. Moderní dějiny. <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/ivan-m-jirous-zprava-o-tretim-ceskem-hudebnim-obrozeni/> (accessed May 19, 2023)

Dana Němcová, 2023. Wikipedie. https://cs.wikipedia.org/wiki/Dana_N%C4%9Bmcov%C3%A1 (accessed May 30, 2023).

Dvořák, J.; et al. Tobiáš Jirous, 2020. Paměť národa. <https://www.pametnaroda.cz/cs/jirous-tobias-1972#photo> (accessed May 16, 2023).

Glaserová, D. Reportéři ČT: Fotil přátele svých rodičů. Ondřej Němec zachytil zrod českého disentu 70. let, 2023. Česká televize. <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3556613-reporteri-ct-fotil-pratele-svych-rodicu-ondrej-nemec-zachytil-zrod-ceskeho-disentu-70> (accessed April 30, 2023).

Chmel Denčevová, I. Ivan Martin Jirous. Byl to jen hulvát, nebo velký básník?, 2023. Český rozhlas. <https://plus.rozhlas.cz/ivan-martin-jirous-byl-jen-hulvat-nebo-velky-basnik-7805907> (accessed May 30, 2023).

Juliana Jirousová, 2023. Databazeknih.cz. <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/juliana-jirousova-89478> (accessed May 16, 2023).

Jiří Němec, 2023. Wikipedie.

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_N%C4%9Bmec_\(filozof\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_N%C4%9Bmec_(filozof)) (accessed May 30, 2023).

Stárek, F. Životopis. cunas.cz. <http://www.cunas.cz/zivotopis/> (accessed April 28, 2023).

Přílohy

Informované souhlasy, které jsou podepsány od jednotlivých narátorů.

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

Orální historie – Soudobé dějiny

Pátkova 2137/5, 182 00 Praha 8 - Libeň, <https://ohsd.fhs.cuni.cz>

Informovaný souhlas ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Já, níže podepsaný/á (dále jen „narátor/ka“):

Emy DIBLÍKOVÉ

podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR), tímto uděluji svůj výslovný a svobodný souhlas se zpracováním veškerých svých osobních údajů, které jsem poskytl/a během rozhovorů pořizovaných ve zvukové či audiovizuální podobě v rámci výzkumného projektu k bakalářské/diplomové/disertační práci studentky:

Emy Diblikové

s pracovním názvem:

Vnímání představitelů undergroundu v ČSSR skrze jejich ženy a děti

Beru na vědomí, že své osobní a citlivé údaje poskytuji pro následující účely:

- vědecký či historický výzkum v oblasti humanitních věd;
- publikační činnost (závěrečné kvalifikační práce, odborné články, studie, sborníky, monografie apod.).

Jsem si vědom/a skutečnosti, že správcem těchto údajů se podpisem tohoto souhlasu stává výše uvedený student/ka.

Souhlasím s tím, aby rozhovory a informace v nich obsažené byly poskytnuty v písemné či elektronické podobě také dalším subjektům, jimiž jsou Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, a to výhradně pro účely vědeckého či historického výzkumu v oblasti humanitních věd, publikační a vzdělávací činnosti a archivaci ve veřejném zájmu – hodící se zaškrtněte:

- souhlasím
 nesouhlasím

Prohlašuji, že jsem byl/a informován/a o tom, že podle výše uvedených právních předpisů o zpracování osobních údajů mám právo:

- kdykoliv odvolat udělený souhlas, a to pro každý ze shora uvedených účelů samostatně;
- vyžádat si informaci o tom, jaké osobní údaje jsou o mně zpracovávány;
- vyžádat si opravu nebo doplnění svých osobních údajů;
- žádat výmaz osobních údajů, pro jejichž zpracování již dále není důvod;
- žádat omezení zpracování údajů, které jsou nepřesné, neúplné nebo u nichž odpadá důvod jejich zpracování, ale nesouhlasím s jejich výmazem;
- žádat umožnění přenesení zpracovávaných údajů;
- mám právo dostat odpověď na svou žádost bez zbytečného odkladu, v každém případě do jednoho měsíce od obdržení žádosti správcem.

Pro kontaktování správce ve věci zpracování osobních údajů lze využít následující kontakt (telefonní číslo, emailová adresa) na student/a/ku:

Emu Diblíkovou

tel: 728 462 982

email: *diblikova.ema@gmail.com*

Individuální požadavky narátor/a/ky, jimiž je správce údajů (a případně další subjekt) povinen se řídit (např. anonymizace dat, požadavek autorizace přepisu před publikací, zákaz využití rozhovorů dalšími subjekty/třetími stranami nebo v rámci jiných výzkumů apod.) – hodící se zaškrtněte:

- nepožaduji
 požaduji, uveďte Vaše konkrétní požadavky:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum, místo podpisu:

22. 3. 2023 Praha

Podpis narátor/a/ky:

O. M. ...

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

Orální historie – Soudobé dějiny

Pátkova 2137/5, 182 00 Praha 8 - Libeň, <https://ohsd.fhs.cuni.cz>

Informovaný souhlas ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Já, níže podepsaný/á (dále jen „narátor/ka):

JAKUB STÁREK

podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR), tímto uděluji svůj výslovný a svobodný souhlas se zpracováním veškerých svých osobních údajů, které jsem poskytl/a během rozhovorů pořizovaných ve zvukové či audiovizuální podobě v rámci výzkumného projektu k bakalářské/diplomové/disertační práci studentky:

Emy Diblíkové

s pracovním názvem:

Vnímání představitelů undergroundu v ČSSR skrze jejich ženy a děti

Beru na vědomí, že své osobní a citlivé údaje poskytuji pro následující účely:

- vědecký či historický výzkum v oblasti humanitních věd;
- publikační činnost (závěrečné kvalifikační práce, odborné články, studie, sborníky, monografie apod.).

Jsem si vědom/a skutečnosti, že správcem těchto údajů se podpisem tohoto souhlasu stává výše uvedený student/ka.

Souhlasím s tím, aby rozhovory a informace v nich obsažené byly poskytnuty v písemné či elektronické podobě také dalším subjektům, jimiž jsou Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, a to výhradně pro účely vědeckého či historického výzkumu v oblasti humanitních věd, publikační a vzdělávací činnosti a archivaci ve veřejném zájmu – hodící se zaškrtněte:

- souhlasím
 nesouhlasím

Prohlašuji, že jsem byl/a informován/a o tom, že podle výše uvedených právních předpisů o zpracování osobních údajů mám právo:

- kdykoliv odvolat udělený souhlas, a to pro každý ze shora uvedených účelů samostatně;
- vyžádat si informaci o tom, jaké osobní údaje jsou o mně zpracovávány;
- vyžádat si opravu nebo doplnění svých osobních údajů;
- žádat výmaz osobních údajů, pro jejichž zpracování již dále není důvod;
- žádat omezení zpracování údajů, které jsou nepřesné, neúplné nebo u nichž odpadá důvod jejich zpracování, ale nesouhlasím s jejich výmazem;
- žádat umožnění přenesení zpracovávaných údajů;
- mám právo dostat odpověď na svou žádost bez zbytečného odkladu, v každém případě do jednoho měsíce od obdržení žádosti správcem.

Pro kontaktování správce ve věci zpracování osobních údajů lze využít následující kontakt (telefonní číslo, emailová adresa) na student/a/ku:

Emu Diblíkovou

tel: 728 462 982

email: *diblikova.ema@gmail.com*

Individuální požadavky narátor/a/ky, jimiž je správce údajů (a případně další subjekt) povinen se řídit (např. anonymizace dat, požadavek autorizace přepisu před publikací, zákaz využití rozhovorů dalšími subjekty/třetími stranami nebo v rámci jiných výzkumů apod.) – hodící se zaškrtněte:

- nepožaduji
 požaduji, uveďte Vaše konkrétní požadavky:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum, místo podpisu:

13.3.23 Praha

Podpis narátor/a/ky:

Jana Štágl

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

Orální historie – Soudobé dějiny

Pátkova 2137/5, 182 00 Praha 8 - Libeň, <https://ohsd.fhs.cuni.cz>

Informovaný souhlas ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Já, níže podepsaný/á (dále jen „narátor/ka):

.....MARTA VESELÁ / J. IRÁKUSOVÁ.....

podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR), tímto uděluji svůj výslovný a svobodný souhlas se zpracováním veškerých svých osobních údajů, které jsem poskytl/a během rozhovorů pořizovaných ve zvukové či audio-vizuální podobě v rámci výzkumného projektu k bakalářské/diplomové/disertační práci studentky:

Emy Diblíkové

s pracovním názvem:

Vnímání představitelů undergroundu v ČSSR skrze jejich ženy a děti

Beru na vědomí, že své osobní a citlivé údaje poskytuji pro následující účely:

- vědecký či historický výzkum v oblasti humanitních věd;
- publikační činnost (závěrečné kvalifikační práce, odborné články, studie, sborníky, monografie apod.).

Jsem si vědom/a skutečnosti, že správcem těchto údajů se podpisem tohoto souhlasu stává výše uvedený student/ka.

Souhlasím s tím, aby rozhovory a informace v nich obsažené byly poskytnuty v písemné či elektronické podobě také dalším subjektům, jimiž jsou Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, a to výhradně pro účely vědeckého či historického výzkumu v oblasti humanitních věd, publikační a vzdělávací činnosti a archivaci ve veřejném zájmu – hodící se zaškrtněte:

souhlasím
nesouhlasím

Prohlašuji, že jsem byl/a informován/a o tom, že podle výše uvedených právních předpisů o zpracování osobních údajů mám právo:

- kdykoliv odvolat udělený souhlas, a to pro každý ze shora uvedených účelů samostatně;
- vyžádat si informaci o tom, jaké osobní údaje jsou o mně zpracovávány;
- vyžádat si opravu nebo doplnění svých osobních údajů;
- žádat výmaz osobních údajů, pro jejichž zpracování již dále není důvod;
- žádat omezení zpracování údajů, které jsou nepřesné, neúplné nebo u nichž odpadá důvod jejich zpracování, ale nesouhlasím s jejich výmazem;
- žádat umožnění přenesení zpracovávaných údajů;
- mám právo dostat odpověď na svou žádost bez zbytečného odkladu, v každém případě do jednoho měsíce od obdržení žádosti správcem.

Pro kontaktování správce ve věci zpracování osobních údajů lze využít následující kontakt (telefonní číslo, emailová adresa) na student/a/ku:

Emu Diblíkovou

tel: 728 462 982

email: *diblikova.ema@gmail.com*

Individuální požadavky narátor/a/ky, jimiž je správce údajů (a případně další subjekt) povinen se řídit (např. anonymizace dat, požadavek autorizace přepisu před publikací, zákaz využití rozhovorů dalšími subjekty/třetími stranami nebo v rámci jiných výzkumů apod.) – hodící se zaškrtněte:

nepožaduji

požaduji, uveďte Vaše konkrétní požadavky:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum, místo podpisu: 11.4.2023 STARA RÍŠE

Podpis narátor/a/ky: *Marie Nováková/Nováková*

FAKULTA
HUMANITNÍCH STUDIÍ
Univerzita Karlova

Orální historie – Soudobé dějiny

Pátkova 2137/5, 182 00 Praha 8 - Libeň, <https://ohsd.fhs.cuni.cz>

Informovaný souhlas ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Já, níže podepsaný/á (dále jen „narátor/ka):

Tabiáš Jirous

podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR), tímto uděluji svůj výslovný a svobodný souhlas se zpracováním veškerých svých osobních údajů, které jsem poskytl/a během rozhovorů pořizovaných ve zvukové či audio-vizuální podobě v rámci výzkumného projektu k bakalářské/diplomové/disertační práci studentky:

Emy Diblíkové

s pracovním názvem:

Vnímání představitelů undergroundu v ČSSR skrze jejich ženy a děti

Beru na vědomí, že své osobní a citlivé údaje poskytuji pro následující účely:

- vědecký či historický výzkum v oblasti humanitních věd;
- publikační činnost (závěrečné kvalifikační práce, odborné články, studie, sborníky, monografie apod.).

Jsem si vědom/a skutečnosti, že správcem těchto údajů se podpisem tohoto souhlasu stává výše uvedený student/ka.

Souhlasím s tím, aby rozhovory a informace v nich obsažené byly poskytnuty v písemné či elektronické podobě také dalším subjektům, jimiž jsou Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, a to výhradně pro účely vědeckého či historického výzkumu v oblasti humanitních věd, publikační a vzdělávací činnosti a archivaci ve veřejném zájmu – hodící se zaškrtněte:

souhlasím

nesouhlasím

Prohlašuji, že jsem byl/a informován/a o tom, že podle výše uvedených právních předpisů o zpracování osobních údajů mám právo:

- kdykoliv odvolat udělený souhlas, a to pro každý ze shora uvedených účelů samostatně;
- vyžádat si informaci o tom, jaké osobní údaje jsou o mně zpracovávány;
- vyžádat si opravu nebo doplnění svých osobních údajů;
- žádat výmaz osobních údajů, pro jejichž zpracování již dále není důvod;
- žádat omezení zpracování údajů, které jsou nepřesné, neúplné nebo u nichž odpadá důvod jejich zpracování, ale nesouhlasím s jejich výmazem;
- žádat umožnění přenesení zpracovávaných údajů;
- mám právo dostat odpověď na svou žádost bez zbytečného odkladu, v každém případě do jednoho měsíce od obdržení žádosti správcem.

Pro kontaktování správce ve věci zpracování osobních údajů lze využít následující kontakt (telefonní číslo, emailová adresa) na student/a/ku:

Emu Diblíkovou

tel: 728 462 982

email: *diblikova.ema@gmail.com*

Individuální požadavky narátor/a/ky, jimiž je správce údajů (a případně další subjekt) povinen se řídit (např. anonymizace dat, požadavek autorizace přepisu před publikací, zákaz využití rozhovorů dalšími subjekty/třetími stranami nebo v rámci jiných výzkumů apod.) – hodící se zaškrtněte:

nepožaduji
požaduji, uveďte Vaše konkrétní požadavky:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum, místo podpisu: 6.5.2023

Podpis narátor/a/ky: *Tokda Jm*